

Rolf Gollob / Peter Krapf

Çocuk Haklarını Keşfetmek

İlköğretim Kademesi için Dokuz Kısa Proje

Çocuk haklarını keşfetmek

İlköğretim Okulları için Ders Planları

Rolf Gollob ve Peter Krapf
Emir Adzovic'in Katkılarıyla
Resimleyen: Emir Haracic

DVE/İHE I - VI Ciltleri

arasından

Cilt V

Okullarda Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi
Eğitim planları, kavramları, yöntemleri ve modelleri

Avrupa Konseyi Yayınları

Bu çalışmada ifade edilen görüşlerden yazar sorumludur ve bunlar Avrupa Konseyi'nin resmi politikasını yansıtmaz.

Tüm hakları saklıdır. Public Information and Publications Division, (Kamuyu Bilgilendirme ve Yayınlar Bölümü) İletişim Müdürlüğü'nün (F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int) yazılı izni olmaksızın bu yayının hiçbir bölümü herhangi bir şekilde elektronik (CD-Rom, Internet vb. gibi) araçlar veya fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi depolama veya erişim sistemi dâhil olmak üzere, herhangi mekanik bir vasıtayla tercüme edilemez, çoğaltılamaz ve aktarılamaz.

Belge ve Yayınlar Bölümü (DPPD) tarafından kontrol edilmiştir,
Avrupa Konseyi
Dizgi: Ogham/Mourreau
Kapak: Grafik Tasarım, Tasarım Birimi, Avrupa Konseyi

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

ISBN: 978-92-871-6089-8
© Council of Europe, Şubat 2007
Avrupa Konseyi tarafından basılmıştır.

İçindekiler

Sayfa

Giriş	5
Bölüm I - 1. - 9. Sınıflar için Çocuk Hakları ile ilgili Kısa Projeler	9
Çocuk Hakları Sözleşmesinin Dört Temel İlkesi	11
1. Sınıf: Benim bir Adım Var - Bizim Okulumuz Var	13
2. Sınıf: İsimler Sadece Harflerden İbaret Değildir!	17
3. Sınıf: Biz Büyücü Olduk!	22
4. Sınıf: Haklarımız - Hazinemiz	27
5. Sınıf: Sınıf Kuralları	30
6. Sınıf: Çocuk Hakları: Bir Sanat Eseri!	35
7. Sınıf: İstedğim Şeye İhtiyacım Var mı?	39
8. Sınıf: Kendi Afişimi Yapabilirim!	43
9. Sınıf: Neden Kurallara Uymalıyız?	48
Bölüm II – Arka Plan Bilgileri, Belgeler ve Eğitim Materyalleri	57
“Ama o zaman bu durum ihlal etme hakkım olduğu anlamına gelmez mi?” – Sınıfta çocuk hakları	59
Çocuk haklarını öğretmek: Öğretim yönteminin seçimi için kilit sorular.	61
BM Çocuk Hakları Sözleşmesi hakkında sıkça sorulan sorulardan bazıları	62
Çocuk hakları - İnsan hakları sürecinin bir parçası	63
Çocuk hakları - doğal haklar	64
Çocuk Hakları Nasıl Oluşturuldu?	65
Çocuk Hakları Bildirgesi (20 Kasım 1959)	66
Çocuk Hakları Sözleşmesi	68
Bana haklarımı anlat! Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin Kanada Gençlik Versiyonu.	82
Katılım Sağlamak	87
Çocuk Haklarına Yönelik İnternet Siteleri	87
Çocuk Hakları ile ilgili Görsel Fişler	89

Giriş

Bu kitap, ilkokul ve ortaokul öğrencilerine çocuk haklarını öğretmek isteyen öğretmenler için bir araç olarak hazırlanmıştır. Bu kılavuzun temel özellikleri şunlardır:

- Öğrencilerin eğitimlerinin ilk dokuz yılı için, her biri dört dersten oluşan dokuz kısa proje.
- Bu alanda tecrübeli olmayanların uygulayabilecekleri veya öğretmen eğitimlerinde kullanılacak, ayrıntılı ders yönergeleri
- Her proje tanımının başlangıcında kilit soru ve görevleri içeren ders planları
- Öğrencilerin kavramsal öğrenimine, beceri eğitimlerine ve değer ve tutum geliştirmelerine destek olacak şekilde problem çözmeye ve örnekler ile öğrenmeye odaklanan göreve dayalı öğrenim, yaklaşımı.
- Demokratik Vatandaşlık Eğitiminin (DVE) temel ilkelerini takip ederek ve açık ve işbirlikli öğrenmenin yöntem ve ortamlarının kullanılması, çocuk hakları öğreniminin ilke ve içerik mesajlarının öğrenilmesini destekler. (Çocuk hakları yoluyla, çocuk hakları hakkında ve çocuk hakları için öğrenmek)
- Sınıf içinde üzerine düşünme ve tartışma yapılabilmesi için bir araç (aşağıya bakınız).
- Öğretim materyalleri ve çocuk hakları konusundaki diğer çalışmalarla ilgili bir bölüm.

Kavramsal Çerçeve

Çocuklar, hangi haklara sahip olduklarını bilmekle beraber, onların değerini anlamalı ve nasıl kullanacaklarını da öğrenmelidir. Bunu başarabilmeleri için; okul, çocuk hakları eğitiminde geniş kapsamlı öğrenim deneyimlerini sunabilmelidir ki bunlar, DVE'nin 3 temel kategorisi ile özetlenebilir:

- Çocuk hakları ile ilgili öğrenmek: öğrenciler hangi haklara sahip olduklarını bilir ve anlarlar (bilgi ve kavrama). Çocuk hakları “hakkında” öğrenmek, bir sınıfta, bir öğretmen tarafından, belli bir öğretim programı kapsamında öğrenimi içerir.
- Çocuk hakları yoluyla öğrenmek: öğrenciler, sınıf ve okul topluluğunu yöneten ilkeleri, çocuk hakları kapsamında deneyimler (tutumlar, değerler ve beceriler).
- Çocuk hakları için öğrenmek: öğrenciler, haklarını sınıf içinde ve okulda kullanmaya teşvik edilir. Böylelikle, gelecekte demokratik bir toplumun bilgili ve aktif birer vatandaşı olarak üstlenecekleri role hazırlanmış olurlar (okulda ve yetişkin yaşamlarında katılım). Çocuk hakları ve insan hakları ruhu içerisinde (“yoluyla”) öğrenebilmek ve demokratik bir topluma katılımı öğrenmek (“için”), tüm okul topluluğu için bir hedeftir. Öğrenciler ve velileri gibi, tüm öğretmen ve okul müdürleri de kendilerine düşen görevi üstlenmelidir.

Demokratik Vatandaşlık Eğitiminin bu üç öğrenme boyutu birbirini destekler ve tamamlar. Bu kılavuz ise bunun nasıl gerçekleştirileceğini anlatır. Çocuk hakları “yoluyla öğrenmek” yöntemi, öğrencilerin okulu insan ve çocuk hakları ilkeleri ile yönetilen bir mikro-topluluk olarak denetimlerini sağlayacak, dikkatle tercih edilmiş bir öğretim yöntemidir. Örneğin, çocuklar, kendilerine birer birey olarak saygı duyulduğunu ve tartışmalarda veya karar alma süreçlerinde görüşlerinin dikkate alındığını hissetmelidir. Deneyimler yansıtılmalıdır ve burada, gerçek yaşam deneyimleri, insan ve çocuk haklarıyla ilgili bilgi ve bunlar üzerine düşünmeyle ilişkilendirilmiştir. Bu da, çocuk hakları “hakkında öğrenmektir.”

Örneklerle öğrenmek (Tümevarımsal yaklaşım)

Bu kılavuz, eğitimde klasik tümevarımsal öğretim yöntemini uygulamaktadır. Bir ya da birkaç örnek inceleyerek veya deneyimleyerek, öğrenciler genel, soyut ilkeyi veya içgörüyü kavrarlar. Bu kılavuz, öğretmenlerin örnekleyerek öğretme yöntemini uygularken yapmaları gereken üç adımı açıklamaktadır:

1. Öğretmen dikkatle bir örnek seçer ve bunun hangi materyal ve yöntemler ile öğrencilere sunulacağına karar verir.
2. Tartışma ve üzerine düşünme aşamalarında, öğrenciler genel bir anlayış kazanırlar ve örneğin sunduğu kilit kavramları kavrarlar.
3. Öğrenciler, yeni kazandıkları anlayış ve kategorileri yeniden uygularlar.

İkinci adımın öğretmen tarafından uygulanmasını desteklemek için, her bir ünite için aşağıdaki matris kullanılmaktadır; bu matris, DVE ve çocuk haklarının üç boyutunu ele almaktadır. Öğrencinin sınıf içindeki düşünme sürecine kılavuzluk edebilmek için kilit sorular sunulmuştur. Öğrencinin bu düşünme çabası önemlidir, çünkü öğrenim hedefleri öğretmenin ya da öğrencinin zihninin bir köşesinde kalmamalı, öğrenciler bu hedefleri anladıkları, deneyimledikleri, öğrendikleri veya gelecekte yapmak istedikleri şeyler olarak kendi sözcükleri ile ifade edebilmelidir. Kavrayışlarını sınıfta paylaştıkları zaman, hem öğrenciler birbirlerinden hem de bir bütün olarak sınıf topluluğu bu paylaşımdan öğrenir, faydalanır.

Öğrenciler bilgileri, kavramları, kategorileri, becerileri ya da demokratik toplumlarda davranış ilke ve yöntemlerini neden öğrendiklerini bilirlerse, ancak o zaman öğrenim süreci güçlü ve etkili olabilir. Dolayısıyla düşünme ve tartışma aşamaları sadece somut örneklerden çıkarılan sonuçları değil, tüm öğrenim sürecini kapsamalıdır. Yapılandırmacı yaklaşım açısından, öğrenciler kendi kişisel öğrenme yaklaşımının farkına varırlar, nasıl bir öğrenme tipine sahip olduklarını öğrenirler ve güçlü yönlerini ve öğrenim ihtiyaçlarının ne olduğunu keşfederler. İnsan hakları ruhuna uygun (“yoluyla”) öğretim yöntemi, öğretmenlerin öğrencilere onların ihtiyacı olan zaman ve mekânı sunmasını sağlar. Ancak bu şekilde öğrenim profilimizin farkına vararak, onu kişiliğimizin bir parçası olarak kabul edebiliriz.

Demokratik liderlik bakış açısından ele alındığında; öğretmenler, öğrenme hedeflerini kendilerinde saklamamalı, öğrencilerle paylaşmalıdır ki bu bile, ders planlama sürecini demokratik karar alma sürecine ilişkin bir etkinlik haline getirebilir.

Son olarak, çocuk haklarına ilişkin bu meta-öğrenme şekli, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini nasıl düzenleyeceğine dair bir model oluşturur. Modern toplumlara baktığımızda; toplumda, teknolojiye, ekonomide, küreselleşme veya çevrede gelişen değişim süreci giderek daha dinamik ve karmaşık hale gelmektedir. Bu durum, gelecek nesiller için yeni zorluklar meydana getirecektir; işlerinde başarılı olabilmek ve karar alma sürecine katılabilmek için, yaşam boyu öğrenme sürecini yaşayacaklardır ve tüm bunlar, günümüzde okullarda öngöremeyeceğimiz sorunlarla baş edebilmelerini gerektirecektir. Dolayısıyla, öğrencilerimizin işbirlikli öğrenme, proje çalışmaları, değerlendirme ve problem çözme konularında uzman olmaları gerekir. Bu kılavuzda, henüz yaşamlarının başında olan çocuklara, öğrenciler olarak atabilecekleri küçük adımlarla bazı yöntemler önerilmektedir.

Öğretmeni destekleyebilmek amacıyla, her ünite tanımı, kilit sorular için öneriler içeren ve öğretmenin düşünme süreçlerinde kullanabileceği ifadeleri kutucuklar içinde sunmaktadır. Kullanıcı bu aracı her bölümün başında bulacaktır.

Bu aracın çocuk hakları derslerinde öğrenme süreçlerinin boyutlarını yansıtacak olan çerçevesi aşağıdaki gibidir:

- Hem öğrenci hem de öğretmen, öğrencilerin ne öğrendiği üzerine düşünmelidir. İlk soru seti öğretmen içindir. İkinci soru seti ise aynı öğrenim boyutlarını ele alan öğrenci sorularını içermektedir. Öğretmenin, öğrencilerin bu soruları nasıl cevaplayabileceğini önceden öngörmeye çalışması yararlı olacaktır.

Çocuk hakları derslerinde üzerinde düşünülecek kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, şu anda çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl gözlenmiştir?	Okul dışında nasıl harekete geçmek gerektiğini öğrenmek: Gelecekteki yaşamlarına yönelik olarak öğrenciler ne öğrenmişlerdir?
<i>Öğrenciler</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Şimdi ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?

Kullanıcı, üitedeki araçların tanımlarının öğretmenlerin veya öğrencilerin verebileceği cevapları içerdiğini görecektir. Bunların sunulmasının amacı, aracın nasıl kullanılacağını ve sınıfta nasıl bir sonuca ulaştırabileceğini göstermektir. Elbette öğretmen soruları farklı cevaplayabilir ve öğrenciler deneyimlerini (“yoluyla”) düşünürken veya öğrendiklerini nasıl uygulayacaklarını (“için”) dile getirirken “yanlış” cevap yoktur. Her durumda, verdikleri geri bildirimler, derslerin değerlendirmesine katkı sağlayacaktır ve öğretmenin kendi çalışmasının kalitesini artırmasına destek sağlayacaktır. Dolayısıyla, bu düşünme aracı öğretmenin ya da öğrencinin portföyünde yer alabilir.

Göreve dayalı öğrenme ve öğretmenlerin yeni görevleri

Üniteler kısa projeler olarak tasarlanmıştır. Öğrenciler, alışlagelmiş proje çalışmalarına ilişkin sorunlarla karşılaşacaklardır: konuya ilişkin hususlar, çalışmaların düzenlenmesi, iletişim, zamanlama, vb. Bu gibi sorunların belirlenmesi ve çözümlenmesi için yöntemler geliştirmek, öğrencilerin geniş yelpazeli yeterlikler geliştirmelerine imkân tanıyacaktır (göreve dayalı öğrenme).

Ünite 1’de, kendilerinin adını ve fotoğrafını içeren bir çiçek yapmaları istenmektedir. Nasıl bir çiçek tasarlayacakları, materyalleri nereden temin edecekleri, fotoğrafı nasıl bulacakları, zamanlarını nasıl ayarlayacakları kendilerine bırakılır. Böylelikle, öğrenciler “iş başında” iken öğrenirler; ancak öğretmen görevin çerçevesini nasıl belirleyeceğini dikkatle planlamalı ve şu sorulara cevap aramalıdır: Öğrencilere ne kadar zaman tanımalı? Hangi materyalleri ben sağlamalıyım? Çiçeklerin bazı kısımlarını ben önceden temin etmeli miyim? (Ünite 1’de projenin tasarımına ilişkin açıklamalarına bakınız.)

Bu örnek, öğrencilerin çok erken yaşlarda sınıfta kendi çalışmaları için sorumluluk almaya teşvik edildiğini ve sonuç olarak öğretmen ile sorumluluğu paylaştıklarını göstermektedir. Bu gibi öğrenim deneyimleri, ileri safhalarda çalışmalarını daha bağımsız bir biçimde planlayabilmeleri için önemlidir.

DVE’nin bir kolu olan çocuk hakları eğitiminde, öğretmen geniş bir etkinlik yelpazesinde çok çeşitli roller üstlenecektir.

Çocuk hakları “hakkında” öğretim, klasik öğretim ve bilgilendirme işlevleriyle bağdaşır - ders anlatımı, okuma görevleri, video klip izleme, vb. çalışmaları içerebilir. Diğer yandan; çocuk haklarının “yoluyla” ve “için” yöntemleriyle yapılan öğretim, öğretmenin kendi davranışını değerlendirmesi ve bir rol modeli olarak kişiliği değerlendirmesini gerektirir. Çocuklar, bir yetişkinin verdiği mesajı, ancak söylemi, davranışı ile tutarlı olursa güvenilir bulur; örneğin, ses tonu, anlayış, tolerans, adil olma veya teşvik etme, gibi. Bu kitabın tüm üniteleri, konuyla yakından ilgili öğretim ve öğrenim yöntemlerini gösterir. Göreve dayalı öğrenim, her ne kadar sınıf içinde daha az aktif bir rol aldığı düşünülse de, öğretmenin dikkatli planlama ve hazırlığını

gerektiren bir yaklaşımdır. Ancak, öğrenciler çalışırken, öğretmen onları yakından gözlemlemelidir; öğretmenin, öğrencilerin bilgi, kavrayış, beceri eğitimi ve değerleri açısından yeterliklerini ve öğrenim ihtiyaçlarını tespit etmesi gerekecektir.

Teşekkür

Bu kitabın ilk baskısı, Bosna-Hersek'in Banja Luka'daki pedagoji enstitüsünün bir girişimi olarak geliştirilmiştir. Bosna-Hersek'in Republika Srpska bölgesinde bulunan bir grup öğretmen, sınıflarında bunun taslak bir versiyonunu test etmiştir. Bir dizi eğitim seminerinde, bu taslak tartışılmış ve geliştirilmiştir. Bu kapsamda, her şeyden önce Banja Luka'daki pedagoji enstitüsünün müdür yardımcısı Bay Sdravko Sunkic'a teşekkürlerimizi sunarız. Onun girişimleri ve kararlılığı olmadan, bu kitabın hazırlanması ile sonuçlanan proje asla başarılamazdı. Ayrıca, kararlılıkları ve ilgileriyle kitaba sağladıkları önemli katkı ve sınıftaki uygulayıcıların ihtiyaçlarının karşılanması için gösterdikleri çabadan dolayı Republika Srpska öğretmenlerine teşekkürlerimizi bir borç biliriz:

Bayan Ilijana Vidakovic, Bayan Danica Kronic, Bayan Ljiljana Majstorovic, Bayan Mira Kuruzovic, Bay Zoran Blagojevic, Bay Ljubomir Umicevic, Bayan Sandra Novakovic, Bayan Zora Dogan, Bay Bratislav Dangubic, Bay Dragan Popovic, Bayan Dubravka Banjac, Bay Milan Mikelic, Bayan Jasna Zaric, Bayan Marica Micic, Bay Dragoslav Mihajlovic, Bayan Miladinka Music, Bay Milorad Stevovic, Bayan Vukola Sekulovic, Bayan Jelena Cicovic, Bayan Zara Lunjic, Bayan Maja Mitrasevic, Bayan Vesna Rokvic.

Bu DVE kılavuzları serisi, Güney-doğu ve Doğu Avrupa'da Avrupa Konseyi tarafından uygulanan projeler kapsamında 10 yılı aşkın bir süredir yürütülen öğretmen eğitimi sürecinin bir sonucudur. Bu kapsamda, bu kılavuzların üretilmesinde destek ve teşviklerini veren Avrupa Konseyi'ndeki partnerlerimize teşekkürlerimizi sunarız: Bayan Ölöf Olafsdottir, Bay Christopher Reynolds ve Bay Emir Adzovic.

Zürich ve Weingarten, Şubat 2006
Rolf Gollob ve Peter Krapf

Bölüm I

1 - 9 Sınıfları için Çocuk Hakları ile ilgili Kısa Projeler

	Proje	Temel Kavram	Yeterlik Geliştirme
1. Sınıf	Benim Bir Adım Var - Bizim Okulumuz	Bireyin ve toplumun eğitim alma hakkı	
2. Sınıf	İsimler Sadece Harflerden İbaret Değildir!	Kişilik	
3. Sınıf	Biz Büyücü Olduk!	Sorun Çocuk hakları: sağlıklı büyüme, özgürlük, saygınlık	Rol Yapma
4. Sınıf	Haklarımız - Hazinemiz	Çocuk hakları	İşbirliği
5. Sınıf	Sınıfımız için Kurallar Oluşturuyoruz	Toplum Haklar, sorumluluklar ve kurallar Disiplin, özgürlükler ve düzen	Seçim yapmak Müzakere etmek İşbirliği Bireyin kendi değer tercihlerini savunması
6. Sınıf	Çocuk hakları: Bir Sanat Eseri!	Çocuk haklarının temel ilkeleri	Proje planlamak
7. Sınıf	İstediğim şeye ihtiyacım var mı?	Maddi veya maddi olmayan istekler ve ihtiyaçlar	Anlaşmaya varmak
8. Sınıf	Kendi afişimi yapabilirim!	Çocuk haklarının ihlal edilmesi ve korunması	Ekip çalışması yapmak Bireyin kendi çalışmaları konusunda düşünmesi ve geri bildirimde bulunması Proje planlamak
9. Sınıf	Neden kurallara uymalıyız?	Kural ve yasaların amacı Okulu bir mikro-toplum olarak değerlendirmek	Eleştirel düşünme

Çocuk Hakları Sözleşmesinin Dört Temel İlkesi¹

I. BİR ROL OYNAMAK: KATILIM HAKKIMIZ

- Madde 3 Siyasi kararlar, yasama ve yargı alanlarında çocukların ihtiyaçlarının öncelikli olması
Madde 12 Görüş ve kendini ilgilendiren konularda ifade özgürlüğü
Madde 13 İfade özgürlüğü
Madde 14 Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü
Madde 15 Örgütlenme ve kamusal alanda barışçıl gösteri hakkı
Madde 16 Özel yaşantının korunması
Madde 17 Medya ve bilgi kaynaklarına erişim

II. POTANSİYELİMİZİ GERÇEKLEŞTİRMEK: KİŞİLİĞİMİZİ GELİŞTİRME HAKKI

- Madde 5 Ebeveynlerin haklarının korunması
Madde 7 Çocuğun adının ve uyruğunun korunması
Madde 8 Çocuğun kimliğinin korunması
Madde 10 Ailelerin birleşmesini kolaylaştırmak
Madde 21 Çocukların evlat edinilmelerini izleme
Madde 23 Engelli gençler için özel bakım
Madde 28 Eğitim hakkı

III. İYİ YAŞAM: YAŞAMA HAKKIMIZ

- Madde 6 Yaşam ve gelişme hakkının korunması
Madde 9 Ebeveynlerden ayrılmama ilkesi
Madde 18 Ebeveyn ve vasilerin sorumlulukları
Madde 24 Sağlığın korunması ve sağlık hizmetlerine erişim hakkının korunması
Madde 26 Sosyal güvence
Madde 27 Yeterli yaşam koşulları
Madde 31 Dinlenme ve eğlenme hakkı

IV. KÖTÜLÜKTEN UZAK OLMAK: KORUNMA HAKKIMIZ

- Madde 2 Ayrımcılığa karşılık ilkesi
Madde 11 Kaçırılma ve alıkonmadan korunma
Madde 19 Suiistimal ve ihmalden korunma
Madde 20 Ailesi olmayan çocukların bakımı
Madde 22 Çocuk mültecilerin korunması
Madde 32 Ekonomik sömürüden korunma
Madde 33 Uyuşturucudan korunma
Madde 34 Cinsel istismardan korunma
Madde 35 İnsan satışı ve ticaretinden korunma
Madde 36 Başkaca her türlü sömürüye karşı korunma
Madde 37 İşkence ve zalimce muameleden korunma
Madde 38 Savaşlar ve silahlı çatışmalar
Madde 39 Çocuk mağdurlarının sosyal bütünleşmesi
Madde 40 Ceza hukukun çocuklara karşı tutumu

¹ “Bana haklarımı anlat! Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin Kanada Gençlik Versiyonu” (Say It Right! The Unconventional Canadian Youth Edition of the United Nations Convention on the Rights of the Child) ndan alınmıştır. Tam metin için bakınız, Bölüm II, sayfa 68.

Benim bir Adım Var - Bizim Okulumuz Var

Ders Planı

	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Ders 1	Öğrenciler birbirinin adını öğrenir.	Öğrenciler, birbirlerini diğer öğrencilere isimlerini kullanarak tanıştırır.	Renkli kâğıtlar
Ders 2 ve 3	Sınıfımızdaki öğrenciler birbirinden ne kadar farklı?	Öğrenciler, kendileri için çiçek yaparlar ve çiçeğin ortasına resimlerini yapıştırırlar. Bu çiçekler bir buket olarak yerleştirilir.	Renkli kâğıtlar, her çocuğun bir vesikalık resmi ve bir yaprak flip-chart (kâğıt tahtası) kâğıdı
Ders 4	Birbirimiz hakkında neler biliyoruz?	Toplu olarak değerlendirme yapılması	Tamamlanmış afiş

Eğitim Hedefleri

Öğrenciler, sınıflarındaki isim çeşitlilikleri ile ilgili farkındalık kazanır. Her öğrenci, karşıdaki bireyin kendisinden ismi ile ayırtıldığını algılar ve bu ismin kendilerinden alınamayacağını ve bir renk gibi kendilerine ait olduğunun farkına varır.

Öğrenciler, her bir ismin farklı birer kişiliği temsil ettiğini ve birlikte, tıpkı zengin renk ve çeşitliliği olan bir çiçek buketi gibi, bir sınıf oluşturduklarını algırlar. Etkinliği çeşitlendirmek için yağmur damlası, tren vagonları, nota, yap-boz parçaları gibi temalar da tercih edilebilir. Önemli olan mesajın açık olmasıdır: birlikte, çok sayıda benzerler toplamının daha fazlasıyız. Birlikte, bir buket, bir bulut ya da bir göl, bir tren, bir melodi ve bir yap-boz, vb. gibiyiz.

Çocuklar; sınıfın, öğrenen bir topluluğu oluşturduğunu anlarlar.

Öğrenciler, kendi kendilerine ve diğerleri ile birlikte çalışarak, daha fazla öğrenmeleri ve bilgi ve becerilerini geliştirmek için şimdi ve gelecekte de okulun kendilerini destekleyeceğini anlar ve benimserler.

Okulun sadece yerine getirilmesi gereken bir görev olmadığını ve okulların, çocukların okula gitme ve eğitim alma hakkı nedeniyle var olduğunu ve bu hakkı onlara ebeveynlerin, öğretmenlerin ve devlet sağlayacağını öğrenirler.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Gelecekleri için öğrenciler neleri öğrenmişlerdir?
Maddeler: 7, 28	Okul, yaşamımızın bir parçası; sınıf ise kendi içinde bir mikro-toplumdur. Buna işaret eden görsel bir temsil ise çiçek buketidir. Sol tarafta verilen maddeler, bu ünite ile sınıf içinde deneyimlenecektir.	Çiçek buketi afişinin nereye asılacağına çocuklarla birlikte karar verilir.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Çocuk olarak özel haklarım var: Kimsenin elimden alamayacağı bir adım var (Madde 7). Okula gitme hakkına sahibim ve okuma-yazma öğrenme hakkım var. Okul olmasaydı, büyüünce kimse iş bulamazdı.	Her birimiz eşsiziz. Her çocuğun bu sınıfta olma hakkı var. Bu sınıftan biri eksik olsaydı, yazık olurdu. Hepimiz aynı haklara sahibiz.	İyi bir grup öğrencinin bulunduğu bir sınıfın bir bireyi olduğumu bilmek beni mutlu ediyor. Sınıftaki diğer çocukların da mutlu hissedebilmesi için onlara destek olmaya çalışacağım.

Materyaller

Kâğıttan kesilmiş kalpler

İp

Makas

Yapıştırıcı

Renkli kâğıt

Çocukların fotoğrafları

Afiş ebadında yaprak kâğıt

Yöntem

Ders 1

1. Öğrenciler bir çember oluşturacak şekilde yere oturur. Çemberin ortasında renkli kâğıtlardan kesilmiş kalpler yer alır. Her kalpte bir öğrencinin ismi yazılmıştır ve kalplere bir iplik bağlanmıştır. Kalpler arasında öğretmenin adının yazılı olduğu bir kalp de vardır (resim).

2. Öğretmen, öğrencileri sohbete dâhil olmaya teşvik eder.

– Bütün isimleri biliyor muyuz? Kim, kimdir?

– Her öğrenci, başka bir öğrencinin adı yazılı olan bir kalp alır. Bu çocuk ile ilgili neyi seviyorum?

Onunla birlikte ne yaptım şimdiye kadar? Eğer o olmasa, onun neyini özlerim?

– Sorulabilecek farklı sorular: Başkası, mesela bir öğretmen, ailenin bir ferdi, çocuğun kendi, bir arkadaşı, odadaki, okuldaki veya toplumdaki biri, o kişi için ne söyleyebilir?

3. Her öğrenci, bir diğeri hakkında konuşma yapar ve elindeki kalbi üzerinde adı yazılmış olan kişiye verir.
4. Her öğrenci kalbi ders süresi boyunca üzerinde taşır. Tüm öğrenciler birbirlerini tanıyana kadar, bu kalpli isimlikleri üzerlerinde taşıyabilirler.
5. Öğretmen sorar: “Neden tek bir renk yerine, farklı renkler kullandığımı düşünüyorsunuz?”
6. Öğretmen, bir sonraki derse öğrencilerden bir vesikalık fotoğraflarını getirmelerini ister. (farklı bir alternatif olarak, öğretmen öğrencilerin resmini kendi çekebilir.)

Ders 2 ve 3

Öğretmen açıklama yapar:

Dünyadaki her çocuk birbirinden farklıdır. Her çocuk, rengi, kişiliği, özelliği ve adı ile benzersizdir! Çocukların hakları vardır. Çocukların çeşitli hakları vardır. Örneğin:

- Her çocuğun bir isim sahibi olma hakkı vardır (Madde 7);
- Her çocuğun okulda eğitim alma hakkı vardır (Madde 28).

Ancak ismi olan biri, başkaları tarafından ismi ile çağırılabilir. Dolayısıyla, isimleri bilmek önemlidir!

Hepimiz, tüm farklı özellik, kişilik ve renklerimizle, bu sınıfa oluşturuyoruz.

Sınıfımızın bir resmini yapacağız - ancak kalplerle değil, çiçeklerden oluşturacağız resmimizi. Vazo, okulu, okul binasını ya da sınıfımızı temsil eder. Vazonun içindeki çiçeklerse bizi temsil eder.

Biz olmasaydık, okul da olmazdı; okul, sadece boş bir vazo gibi olurdu.

Daha sonra, öğretmen bu etkinliğin sonraki adımlarını anlatır:

- Öğrenciler kendi çiçeklerini yaparlar.
- Çiçeği boyadıktan sonra, kendilerine ait fotoğrafı ortasına yapıştırırlar.
- Çiçekler bir buket oluşturacak şekilde birleştirilir.
- Buket halindeki çiçekler bir afis olarak hazırlanır.
- Böylelikle, renkli sınıfımızın bir resmini yapmış oluruz.

Çocukların yeniden düşünmesi ve resme bakarak, resmi yorumlaması istenir. Öğretmen, farklı görüş ve fikirleri not eder. Öğrenciler, fikirlerini serbestçe geliştirir. Tetikleyici olarak şu sorular sorulabilir:

- Çiçekler ne anlama gelir?
- Vazo ne anlama gelir?
- Bir isim sahibi olmak neden önemlidir?

Zaman ve var olan materyallere bağlı olarak, bu etkinlik farklı biçimlerde uyarlanabilir, örneğin:

- Çiçekleri öğrenciler kendileri çizip, kesip, süsleyebilirler ya da hazır çiçekler verilebilir ve onlardan bunları süslemeleri istenebilir.
- Öğretmen, çiçeğin ortasını hazırlayabilir ve öğrenciler çiçeğin taç yapraklarını kendileri hazırlayabilir.
- Fotoğraflar, çiçeklerin ortasına sığacak şekilde kesilebilir.
- Çiçeklerini hızlıca bitiren öğrenciler, fotoğrafsız, küçük çiçekler çizebilirler.

- Vazo, resmin temsil ettiği çocuk haklarının özeti göstermektedir (Madde 7 ve 28).
- Öğretmen, öğrencilerin ürettiği görsellerden bir resim oluşturur.

Ders 4

Sınıf ortamı:

- Afiş tahtada veya duvarda asılıdır.
- Öğrenciler yarım daire şeklinde oturur (sınıf mevcudu büyük ise, iki yarım daire de oluşturulabilir). Tüm öğrenciler resmi rahatça görebilecekleri şekilde oturmalıdır.

Öğrenciler, aşağıdaki soruların cevapları üzerine düşünür:

- Bu etkinlikte hoşuma giden ne oldu?
- Ne öğrendim?
- Başka öğrenciler hakkında ne biliyorum?
- Öğretmenim hakkında ne biliyorum?
- Öğretmen, öğrencileri görüş ve dönütlerini birbirleriyle paylaşmaları için yönlendirir.

Son olarak, öğretmen öğrencilere çocuk hakları konusunda bilgi verir. Özellikle, vazo ile gösterilen iki haktan bahseder. Öğretmen, çocuklara Dünya Çocuk Hakları Günü'nden bahseder (20 Kasım).

Öğretmen, sınıf ile tartışarak, hazırlanan afişin okul koridorunda veya okul girişine asılıp asılmamasına karar verir. Sınıfça bunun olumlu ve olumsuz yönleri tartışılır. Okulun tüm ziyaretçilerinin görmesi için afiş nereye asılmalı? Sınıfa yeni öğrenci katıldığında ne yapmalı?

2. Sınıf

İsimler Sadece Harflerden İbaret Değildir!**Ders Planı**

	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Ders 1	Hepimizin isimleri!	Tüm öğrenciler, birbirlerinin isimleri hakkında bilgi edinir (etkileşimli yaklaşım).	A4 ebadında kâğıt
Ders 2	İsmimi nasıl edindim!	Sınıf olarak, bir çocuğa isim verilme sebepleri tartışılır.	Kilit cümleler yazılı kâğıt şeritleri; çalışma kâğıdı setleri
Ders 3 ve 4	Tüm öğrencilerin anlatacak bir hikâyesi var!	Öğrenciler, yaşamları hakkında birbirlerine bilgi verirler. Kendilerinin gerçek boyutta bir resmini çizerler.	Öğrencilerin aileleri hakkında bilgi (ev ödevi); Her bir öğrenci için bir flip-chart kâğıdı; keçeli kalemler ve renkler

Eğitim Hedefleri

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 7. Maddesi, çocuğun bir ismi olması hakkını korur. Her bir erkek ve kız çocuğu için bir isim. Verilen bir ikinci isim ise soyadıdır. Soyadı, çocuğun etrafındaki grupla olan bağlantısını belirtir. Ancak ön-isim, çocuğu bir birey yapar ve dünyada onu benzersiz kılar.

Çocuklar, isimleri ile gurur duymalıdır ve isimlerinin ne anlama geldiğini bilmelidirler, bu ismin hangi umutları ifade ettiğini ve ebeveynlerinin neden bu ismi kendileri için seçtiğini bilmelidir.

Bu konu işlenirken, öğretmen dikkatli davranmalıdır. Sınıftaki öğrencilerin bazıları, birçok sebepten ötürü, biyolojik anne ya da babaları ile yaşamıyor olabilirler veya zorunlu göç ya da sürgün sebebiyle isimleri değişmiş olabilir. Bu öğrencilere yaklaşırken öğretmenin empati ve duyarlılık sergilemesi gerekir.

Bu ders planında, öğrenciler, sınıf arkadaşları ile birlikte kendilerine bakarlar. Dolayısıyla, bu ünite, bir önceki üniteyi takip etmektedir ancak bağımsız bir ünite olarak da görülebilir.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Gelecekleri için öğrenciler neleri öğrenmişlerdir?
Maddeler: 7, 8, 12, 13	Okul, yaşamımızın bir parçası; sınıf ise kendi içinde bir mikro-toplumdur. Öğrenciler, diğer öğrencilerin isimlerini öğrenerek ve sınıftaki herkes tarafından isimleri ile çağrılarak, kendi kimliklerinin farkına varırlar. Sol tarafta verilen haklar, bu ünite ile sınıf içinde deneyimlenecektir.	Afişin nereye asılacağına ilişkin karara çocuklar katılım sağlar. Belli bir yerin tahsis edilmesi gerekebilir, dolayısıyla diğer öğretmenler, okul asistanları veya okul müdürü ile görüşülmesi gerekmektedir.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Çocuk olarak özel haklarım var: Kimsenin elimden alamayacağı bir adım var (Madde 7). Bir çocuk olarak, benim de şimdiden bir yaşam öyküm var; bu öykü ise diğer çocukların deneyimlerinden farklı. Bu öykü, her zaman benim bir parçam olacaktır (Madde 8). Kendime ait bir düşüncem var ve ne düşündüğümü söyleyebilirim. Diğer çocuklar da aynı hakka sahiptir (Madde 12 ve 13).	Diğer çocuklar ve öğretmen benim farkında olduğunu görüyorum. Hepsi beni dinlemiştir ve şimdi herkes benim adımlı biliyor. İsmim nedeniyle, ben özel biriyim, herkesten farklıyım. Sınıftaki diğer öğrencilerin isimlerini biliyorum. Onların yaşamlarına dair bazı bilgileri biliyorum.	Oyun bahçesinde veya başka bir yerde biriyle tanıştığında, onlara ismini soracağım ve kendi ismimi söyleyeceğim.

Materyaller

Kâğıt şeritleri

Afiş ebadında büyük kâğıt yaprakları

Eski, resimli dergiler

Farklı renklere boya

Boya fırçaları

Çok sayıda makas

Yapıştırıcı

Çalışma kâğıtlarından oluşan setler (aşağıya bakınız)

Yöntem

Ders 1: Hepimizin isimleri!

Öğretmen, öğrencileri ile birlikte bir çember içinde oturur. Öğrenciler sandalyelerinde oturur. Öğrenciler, üzerinde kalın harflerle isimleri yazılı olan kâğıtları görünecek şekilde tutarlar. Öğretmen de elinde ismi ve soy ismi yazılı olan bir kâğıt tutar. Herkes sırayla ismini söyler. Sonra öğrenciler, diğer öğrencilerin isimlerini algılayarak öğrenmelidir. Bu etkinlik farklı oyun kurgularıyla yapılabilir:

- Öğrenciler kendi isimlerini ve sol ve sağ tarafındaki öğrencilerin isimlerini söylerler; “Benim adım ... . Solumda oturan kişinin adı ... ve sağımda oturan kişinin adı ... .”
- Öğrencilerin ortak olan özelliklerine dikkat çekmek; örneğin, pantolonunun ve eteğinin rengi, isimlerinin baş harfleri, gözlük kullanma, saç rengi, gibi. Bir tekerleme söylenebilir: “....., ... ve ....’in ortak noktaları var. Bunun ne olduğunu kim söyleyecek?” Bu birkaç kez tekrarlanılabilir.
- İsimlerin yazılı olduğu kâğıtlar toplanır. Her öğrenci, bakmadan bir tane kâğıt seçer ancak üzerinde yazan ismi okumaz. Herkes aynı anda kâğıtları gösterir. Bu karmaşayı kim çözebilir? İsimler, öğrenciler ile eşleştirilir.
- Otobüse Binmek: bir öğrenci rastgele bir noktadan başlangıcı yapar. Der ki, “Benim adım Anna ve ben otobüse binyorum”. Onun yanındaki öğrenci, “Benim adım Sandra, ve ben Anna ile birlikte otobüse binyorum.” Aynı şekilde, bir sonraki öğrenci, “Benim adım Tom ve ben Anna ve Sandra ile birlikte otobüse binyorum” der. Öğrencilerin çember içinde oturduğu sıradan gitmek, isimleri daha kolay hatırlamalarına yardımcı olacaktır. Tüm öğrenciler “otobüse bininceye” kadar bu oyun devam eder. İsim unutan öğrenciler olursa, utandırmamak için çaba gösterilmeli, diğer öğrencilerin ona yardım etmesine izin verilmelidir.

Öğretmen, dersi yönergeli bir diyalogla bitirir. Öğrencilere aşağıdaki soruları sorarak, tetikleyici olabilir:

- İsmimi beğeniyor musunuz? Evet ise, neden?
- Bazen isimler değiştirilir veya takma isimler kullanılabilir. Yeni ismimi sevdiniz mi? Neden?
- Bazen bir isim sahibi olmak önemlidir. Eğer hepimizin adı aynı olsaydı, ya da hiç ismimiz olmasaydı, nasıl olurdu?

Ders 2: İsmimi nasıl edindim!

Öğretmen, aşağıda verilen cümleleri kâğıt şeritleri üzerine yazar (ancak, elbette bunlar çeşitlendirilebilir - uyarlanabilir, bazıları dâhil edilmeyebilir, farklı cümleler eklenebilir, vs):

Bir isim sahibi olmak önemlidir.
İsim - Bu benim.
İsimlerimizle kendimizi ve birbirimizi tanırız.
İsmimiz bize bir nam sağlar.
Çocuk bir isim sahibi olduğunda devletin bir vatandaşı olur.
Çocukları için isim seçerken, ebeveynler çoğu kez bir dilek, umut ya da bir duygu ifade eder.

Öğretmen, kâğıtta yazılı olan bir cümleyi okur ve yere bırakır. Öğrencilerden, bu cümleleri kendi kelimeleriyle anlamlandırarak ifade etmelerini ister.

Daha sonra, çalışma kâğıtlarını ev ödevi olarak verir (aşağıda verilen Materyallere bakınız).

Öğretmen, çalışma kâğıdındaki soruların üzerinden geçer ve her öğrencinin anladığından emin olur.

- Ne zaman doğmuşum?
- Saat kaçta doğmuşum?
- Haftanın hangi günü doğmuşum?

- Doğduğum gün hava nasılmış?
- Nerede doğmuşum?
- Doğumumda kim varmış?
- Doğumda boyum ve kilom kaçmış?
- Neden bana bu ismi koymuşlar?

Ders 3 ve 4: Tüm öğrencilerin anlatacak bir hikâyesi var!

Öğrenciler bir çember oluşturur ve ebeveynleri ile ne konuştuklarını anlatırlar. Öğretmen, soruları derinlemesine tartışmalarını teşvik eder.

Örneğin; öğretmen, tahtaya öğrencilerin doğduğu saatlerin bir listesi yapabilir. Belki ilginç bir örüntü çıkar ortaya.

Son soruya, yani anne-babalarının neden kendilerine sahip oldukları ismi verdiklerine cevap verebilirse, ilginç bir durum ortaya çıkabilir.

Bunların sonrasında, öğrencilere kendileri hakkında bir afiş hazırlama etkinliği yapılabilir. Afişe, kendileriyle ilgili tüm bilgileri yazabilirler. Yazma becerilerinin düzeyine göre, öğretmenleri yazmalarına yardımcı olabilir.

Mümkünse, çocuklar kendilerinin gerçek boyutlu bir resmini çizerler. Bunu yapmak için, çocuklar kendi boyutlarında bir kâğıdın üzerine yatar, kendileri için bir poz belirler (örneğin, koşar gibi veya kollarını açarak).

Öğrenciler, 4. dersi bu afişleri tamamlayarak geçirir.

Son olarak, hazırladıkları bu afişleri, okul binasında nasıl sergileyeceklerini tartışırlar. Öğretmen, karar almalarında destek olur.

Materyaller: Öğrenciler için Çalışma Kâğıdı
İsmimin Bir Tarihçesi Var - Öğrenmem Gerekenler

Ne zaman doğmuşum?
Saat kaçta doğmuşum?
Haftanın hangi günü doğmuşum?
Doğduğum gün hava nasılmiş?
Nerede doğmuşum?
Doğumumda kim varmış?
Doğumda boyum ve kilom kaçmış?
Neden bu ismi bana koymuşlar?

Biz Büyücü Olduk!

Ders Planı

	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Ders 1	Sıradan bir insan, bir problem karşısında ne yapabilir? Bir büyücü ne yapabilir?	Öğrenciler, farklı sorunlar için gerçekçi ve "sihirli" çözümler arasındaki farkları ayırt etmeyi öğrenirler. Sıradan bir insan veya büyücü resmi çizerler.	Öğrencilerin fikirlerini yazmak için önceden hazırlanmış tahta; resimler, selobant, A4 kâğıt, pastel boyalar
Ders 2	Tartışarak çözüm bulunabilir mi?	Toplu bir sınıf oturumunda, öğrenciler, günlük sorunlar için olası ve imkânsız çözümler arasında ayırt etmeye öğrenirler	Kâğıttan kesilmiş figürler, pastel boyalar
Ders 3	Hangi çözümleri getirebilirim? Nasıl yardımcı olabilirim?	Öğrenciler, günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorlu durumlar için çözüm bulmaya çalışırlar. Çözümlerini drama etkinliği ile sunarlar.	
Ders 4	Sorunlara çözümleri drama yoluyla nasıl gösterebiliriz? Bu yöntemle ne öğrendik?	Öğrenciler, rollerini prova ederler ve sınıf içinde oyunlarını sergilerler.	Gerekli ise, drama etkinliği için materyaller

Eğitim Hedefleri

Çocuklar, kısa sürede birçok şeyin kendi kontrolleri dışında olduğunu fark ederler. Yaşamlarını doğrudan etkileyecek kararların sonuçlarına maruz kalırlar ancak kararlara etki edemezler. Fakat aynı zamanda, çocuklar hayal dünyasına seyahat edebilmektedirler. Ancak bu, gerçek yaşamdan kaçmak için sarf edilmiş bir çaba değildir. Hayal dünyası, yeni planların oluşturulduğu diyardır; deneyimleri yansıtır ve gerçek dünyaya dönmeden önce kişi kendine güç kazanır.

3. sınıf eğitim projesi için öğrencilerin hayal gücü kapasitesinden yararlanmayı öneriyoruz; gerçek yaşamdaki sorunlara çözüm bulmaları için fikirlerini dönüştürme fırsatı tanınacaktır.

Öğrenciler, kendilerinin birer büyücü olduğunu hayal ederler. Kaç çocuk (ve yetişkinler bile) zaman zaman kendisinde bir büyücünün güçlerinin olmasını istemiştir! Bu proje, öğrencilerden daha bir iyi bir çözüm gerektiren bir durum/ortam düşünürler ve birlikte buna bir çözüm ararlar. Öğrencilerin tamamen hayal dünyalarında olmamaları önemlidir. Yerel çevrelerinde var olan bir sorun için bir çözüm düşünerek, onu hayata geçirmelidirler.

Sınıfın ve okul bahçesinin temiz bir ortam olmasına ilişkin hususların ele alınması önerilmektedir.

Bu öğrenim ünitesi, sınıf içindeki iletişime bağlıdır. Dolayısıyla, öğrencilerin uygun oturma düzeninde olması önemlidir. Grup için iletişim kurulurken, tüm katılımcılar birbiriyle karşılıklı oturmalıdır. Öne bakan oturma düzeni tercih edilmemelidir. Sıra şeklinde oturulduğunda, uçlarda oturan öğrenciler dezavantajlı konumdadır. Daha ziyade, öğrenciler bir masa etrafında veya bir daire şeklinde oturmalıdır.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Öğrenciler gelecekte için neleri öğrenmişlerdir?
Maddeler: 13, 14, 28, 31	Okul bir mikro-toplumdur. Öğrenciler birbirleriyle tartışarak, sınıftaki ve yaşamlarındaki sorunlara birlikte çözüm bulurlar. Öğretmenleriyle değil, birbirleriyle etkileşim halinde olurlar.	Öğrenciler, gerçek yaşamdan örnekleri düşünürler ve kendileri ve başkaları için gerçek olan sorunlara çözüm bulmaya çalışırlar.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Çocukların özel hakları olduğunu biliyorum; çocuk hakları. 20 Kasım tarihinin Dünya Çocuk Hakları Günü olduğunu biliyorum. Gerçek yaşamdaki sorunlara ilişkin mucizeler ve gerçek çözümler arasındaki farkı öğreniyorum.	Birbirimizi dinledik ve isteklerimiz ve sorunlarımızın birbirinden farklı olduğunu öğrendik. Bazı sorunlara birlikte nasıl çözüm bulabileceğimizi gördük.	Başkalarının ve kendimin de hakları olduğunu biliyorum; ayrıca hem kendimin hem de başkalarının haklarını korumak için bir şeyler yapmam gerektiğini biliyorum. Bir soruna çözüm bulmanın kolay olmadığını biliyorum ve tüm sorunlara bir anda çözüm bulamayacağımızın farkındayım. Bazı isteklerimiz uzun bir süre yerine gelmeyebilir.

Materyaller

Boş kâğıt yaprakları

Renkli kalem ve keçeli kalem

“Kız” ve “Erkek” figürleri kesmek için kalıplar veya öğretmen tarafından hazır kesilmiş figürler

Makas, gerekiyorsa

Kostümler ve malzemeler, rol yapmak için kullanılacaksa

Yöntem

Ders 1

Öğretmen, tahtaya iki figür çizer: biri sıradan bir insan ve diğeri bir büyücü. Çift olarak çalışan öğrenciler de bu iki figürü çizer ve aşağıdaki soruları birlikte cevaplamaya çalışır:

- Belli durumlarda sıradan bir insan ne yapar?
- Aynı durumda bir büyücü ne yapar?

Birkaç dakika sonra öğretmen öğrencileri tahtanın önüne, yarım daire şeklinde oturmaya çağırır ve tüm öğrencilerin rahatça tahtayı görebilmesini sağlar (büyük sınıflarda, çift sıra olmak gerekebilir). Öğretmen, öğrencilerin cevaplarını tahtaya yazarak listeler; bir görüş ya da yargı bildirmez. Öğrencilerin fikirlerini listelemek için aşağıdaki tabloyu öneriyoruz.

İnsan (Resim)	Büyücü (Resim)
Açlık	
Yoksulluk	
Can sıkıntısı	
Doğum günü	

Çözümlere bakılır ve öğrencilerin görüş bildirmesine izin verilir. Elbette, şimdi sorular sorulacaktır! Öğretmenin bilmek istedikleri şunlardır:

- İyi ya da kötü bir büyücü tarafından sunulan çözüm ve fikirler görebiliyor musunuz?
- En son ne zaman büyücü olmak istediniz? O zaman neyi değiştirmek istediniz?
- Şu an, en büyük isteğiniz nedir?

Öğretmen, öğrencilerin fikirlerini belirtmeleri için onları teşvik eder ve hepsine olumlu destek verir. Öğretmen, birkaç ders boyunca bu büyücüler hakkında konuşacağını öğrencilerine açıklar ve onlardan dergilerde veya kitaplarda büyü resmi aramalarını ve sınıfa getirmelerini ister (mümkünse). Bu resimler ve kitaplar küçük bir sergide sunulur.

Dersin geri kalan kısmında, öğrenciler büyücü ve sıradan insan resimlerini tamamlar ve boyarlar.

Ders 2

Hafta boyunca, öğretmen, öğrencilerin büyücü resimleri ve büyücüler ile ilgili kitaplar getirmelerini teşvik eder ve resimlerini tamamlamalarını ister.

İkinci dersin başında, öğretmen bir önceki dersi hatırlatır ve o günün dersinde yapılacakları anlatır: Getirdiğiniz resimlere, kitaplara, nesnelere bir bakalım ve kendi yaptıklarımızı inceleyelim. Benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Çocuklar, bir çember oluşturacak şekilde otururlar. Öğretmen, bir zaman önce çocukların yaşamları ve durumlarına ilişkin bazı özel hakların yazıldığını anlatır. Burada, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin (1959) okunması önerilmektedir. Öğretmen, gerekirse Bildirgeyi uyarlayabilir veya kısaltabilir. Sınıf, özellikle ikinci ilkeye odaklanmalıdır. Kısaltılmış bir versiyon şöyle olabilir:

Çocuklar, sağlıklı ve normal koşullarda büyüyebilme şansına sahip olmalıdır. Buna,

- fiziksel
- ahlaki
- psikolojik
- zihinsel ve
- sosyal gelişim dâhildir.

Çocukların özgürlük ve kişisel saygınlık hakkı vardır.

İlk etapta, öğrenciler bu ilkeyi anlamalıdır. Öğretmen, öğrencilerin ilişkilendirmelerini ve katkılarını kullanarak, kavramları ve bu kavramların birbirleriyle bağlantılarını anlatır.

Daha sonra, öğretmen, önceden kendisinin ya da öğrencilerin kesmiş olduğu 40 kız ve erkek resmini yere serer (bkz. Çocuk Hakları Görsel Fişler, s. 89). Resimleri 4 gruba ayırır.

- Grup 1, fiziksel sağlık ile büyüyenleri içerir.
- Grup 2, ahlaki sağlık ile büyüyenleri içerir.
- Grup 3, zihinsel sağlık ile büyüyenleri içerir.
- Grup 4, sosyal olarak sağlık bir ortamda büyümüştür.

Daha sonra, bir çocuğun nesinin eksik olabileceğini öğrencilere sorar. Gerekirse öğretmen örnek verebilir:

– Fiziksel sağlık ile büyümek	sıcak tutan kıyafetler olmaması
– Ahlaki sağlık ile büyüme	kötü arkadaşlar
– Zihinsel sağlık ile büyüme	iyi kitapları olmaması
– Sosyal olarak sağlık bir ortamda büyüme	arkadaşları olmamak

Öğretmen, eksik olan bir unsuru kâğıttaki resimlerin üzerine yazar ve geri yerine koyar. Sonra, öğrencilerden kendi düşüncelere göre eklemeler yapmalarını ister. Öğrenciler, tüm dört kategoriye katkı veremeyebilir. Öyle ise, öğretmen destek sağlamalıdır (ama cevapları vermemelidir).

Resimdeki çocukların ihtiyaçları belirlendikten sonra ve kâğıtların üzerine yazıldıktan sonra, sıra büyücülere gelir. Öğrenciler üçer kişilik gruplara ayrılır ve resimler grubun her bir üyesine resim yetecek şekilde gruplara paylaşılır.

Yapılması istenilen çalışma şudur:

- Çocukların durumuna bakınız ve onları mutlu ya da mutsuz edenin ne olduğunu anlamaya çalışın.
- Büyücü bu durumda nasıl yardımcı olabilir?
- Büyücü, çocuğun kendini yarın ve sonraki gün de daha iyi hissetmesi için nasıl yardımcı olabilir?
- Çocuğun kendisi için bir şey yapabilmesi konusunda ona nasıl yardımcı olabilir?
- Sıradan insanlar, büyücülerin yerini nasıl alabilir?

Öğrenciler tekrar bir araya toplanır ve sihirli çözümlerini paylaşırlar.

Ders 3

Artık, gerçek yaşamdan alınan somut durumlar incelenmelidir. Öğretmen yeniden çocuk haklarının 10 ilkesini tekrarlar ve öğrencilerin günlük yaşamlarındaki ortamlarını düşünmelerini teşvik ederek, sınıf arkadaşlarının, arkadaşlarının, kendilerinden daha büyük öğrencilerinin veya kendilerinin mutsuz olabileceği durumları düşünmelerini ister. Öğrencilerin söz edebileceği mekân ve surumlar aşağıdakiler gibi olabilir:

Mekânlar

- Sınıf;
- Okul bahçesi;
- Okul yolu.

Durumlar

- tartışma ve anlaşmazlık;
- öğle yemeğinin olmaması;
- ev ödevinin yapılmayı unutulması;
- dayak yemek;
- arkadaşı olmamak;
- kışın sıcak tutan ceketinin olmaması;
- uygun spor malzemelerinin olmaması.

Öğrenciler, birer küçük büyücü rolüne bürünürler. Söz edilen durumlar için çözümler bulunması istenir.

Toplu olarak, iki veya üç durum ele alınır. Daha sonra, öğrenciler küçük gruplara ayrılarak, ele almak istedikleri bir durum seçerler (“zorba çocuklar diğer öğrencileri dövüyorlar” gibi bir konu birkaç grup tarafından seçilebilir).

Öğrenciler, söz konusu durumu anlatmak için drama kullanırlar ve rol esnasında bir çözüm sergilerler.

Öğretmen, gruplara destek verir, gerekirse öneride bulunurlar ve dinlerler. Dördüncü ders için, kostüm ve farklı malzemeler kullanarak oyunlarını geliştirebilirler.

Ders 4

Öğrenciler, oyunlarını sınıfa sergilerler.

Sonrasında öğrenciler, drama yoluyla sergilenen sahneleri günlük yaşamlarında nasıl uygulayacaklarını tartışırlar.

- Hangi durumlar keşfedilmiştir?
- Sınıfta konu konuşulduktan sonra, tepkimiz ne olmuştur?
- Birbirimize nasıl destek oluruz?
- Bir “İyi Büyücüler” kulübü oluşturulsun mu?
- 1., 3. ve 4. Sınıf öğrencilerini Dünya Çocuk Hakları Gününde (20 Kasım) bilgilendirelim mi?

4. Sınıf

Haklarımız - Hazinemiz

Ders Planı

	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Ders 1	Neden özel çocuk haklarına ihtiyacımız vardır?	Öğrencilere “hazine sandığı” projesi anlatılır ve bunu nasıl planlayacakları ve uygulayacakları tartışılır.	Çocuk haklarını temsil eden nesnelere (gösteren ve ilham veren); çocuk hakları fişleri
Ders 2	Kişisel hazine sandığım - özel bir şey	Öğrenciler hazine sandıklarını süslerler ve “çocuk hakları hazineleri” için hazırlarlar.	Her öğrenci, okula bir metal, ahşap veya karton kutu getirir; renkli düğmeler, bez parçaları, vs.; yapıştırıcı ve makas
Ders 3 (birkaç haftalık aradan sonra)	Benim hazine sandığım, senin hazine sandığın!	Öğrenciler, sıralarında bir sergi hazırlayarak, hazine sandıklarını sergilerler.	Öğrencilerin hazine sandıkları (içindekilerle birlikte)
Ders 4 (20 Kasım tarihinden kısa süre önce)	Nasıl bir sergi düzenleyebiliriz?	Öğrenciler, okulun diğer öğrencileri görmesi için hazinelerini ve hazine sandıklarını sergilerler.	Sergi için öğrenciler bir oda veya yer bulurlar

Eğitsim Hedefleri

Öğrenciler, çocuk hakları konusunda daha derin bir bilgiye sahip olur. Uzunca bir süre boyunca, bu hakların içeriğini ve maksadını incelerler ve her bir hakkı temsil edecek bir nesne belirlerler. Her öğrenci kendi çözümlerini geliştirecektir. Bunu yapabilmek için, öğrenciler söz konusu maddeleri anlamış ve yorumlayabilmiş olmalıdır.

Öğrenme kuramları açısından bakıldığında; bu etkinlikler, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini aktif olarak düzenlemelerine imkân tanır. Bu, sürdürülebilir bilgi gelişimini oldukça artıran bir yöntemdir.

Her öğrenci kendi hazine sandığını oluşturur. Öğrenciler, çocuk hakları ile hem entelektüel ve duygusal anlamda daha güçlü bir bağ kurarlar.

Bu, uzun vadeye yayılan bir sınıf projesidir ve öğrencilerin fikirlerini paylaşmak ve tartışmak için tekrarlanabilir bir etkinliktir.

Dünya Çocuk Hakları Gününde (20 Kasım), öğrenciler hazine sandıklarını okulda sergileyebilirler. Bu ek bir teşvik unsuru yaratarak, daha küçük öğrencilerin 1 veya 2 yıl sonra benzer bir şey yapması için motivasyon sağlar.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Öğrenciler gelecekte için neleri öğrenmişlerdir?
Tüm çocuk hakları tanıtılır ve tartışılır.	Her öğrenci, sanatsal ifade biçimini kişiselleştirmek ister. Böylelikle, öğrenciler özgüvenlerini artırır ve kendileri ve başkaları hakkında bir şeyler öğrenirler.	Öğrenciler karar almayı öğrenir ve buldukları çözümleri savunurlar.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Uzun süredir çocuk haklarını üzerine çalışıyorum. Her madde ile ilgili bir karar almak durumunda kaldım ve maddeyi anlamadan bu etkinliği yapamazdım. Çocuk hakları sözleşmesinin anlaşılması her zaman kolay değildir.	Okulda çok farklı sanat eserlerini görebilmek harikadır. Şimdi okula gelmekten zevk alıyorum.	Çocuk hakları sözleşmesindeki tüm maddeler benim için eşit önem taşımaz. Hangi maddeleri savunacağım konusunda düşündüm. Başka ailelerin çocukları ve farklı bölge veya ülkelerin çocukları için özellikle önemli olan hakları ve onlara nasıl destek olabileceğim konusunda düşündüm.

Materyaller

Çocuk hakları görsel fişler

Hazine sandıkları

Önceki etkinliklerden kalan materyaller

Yapıştırıcı

Eğer rol yapma etkinliğinde kullanılacaksa, kostümler ve malzemeler

Yöntem

Ders 1 (Eylül'de)

Öğretmen bir boş kutu, çocuk hakları görsel fişleri ve bunlarla eşleşen bir veya iki nesneyi masaya koyar; örneğin:

- Madde 7, doğum ile bir ismi olma hakkı - vaftiz veya doğum günü anımsatan bir mum;
- Madde 28, eğitim alma hakkı - küçük bir kalem.

Öğretmen sonra planı anlatır:

- Dünya Çocuk Hakları Günü 20 Kasım tarihinde kutlanır.
- O zamana kadar her öğrenci, çocuk hakları ile eşleşen nesnelere hazine sandığına koymuş olacaktır.
- Her öğrenci, hangi nesnenin hangi çocuk hakkı ile eşleştiğine karar verir.
- Her çocuğun kutusu kapaklı olmalıdır (metal, ahşap veya kartondan olabilir). Bu kutu boyanmış ve süslenmiş olacaktır ve sahibinin adı yazılı olmalıdır.

– Öğrenciler çocuk hakları görsel fişlerini keserler. Bir ataç ile deste haline getirirler ve hazine sandıklarına koyarlar. Hazine avı başlamıştır!

Öğrenciler fikirlerini paylaşırlar ve nasıl bir hazine sandığına sahip olacaklarını ve nasıl süsleyeceklerini düşünürler.

Gerekirse, öğretmen yapıştırıcı, boya ve fırça sağlamalıdır.

Ders 2

Öğrenciler materyallerini birbirlerine gösterirler ve hazine sandıklarını süslemeye başlarlar. Materyallerini paylaşırlar ve birbirlerine yardımcı olurlar.

İkinci derste, öğrenciler nesnelere nasıl toplayacaklarını tartışır.

Bu “hazine avı”nın öğrencilerin çocuk haklarını tanıma ve anlaması için önemli olduğu unutulmamalıdır. Haklar kapsamındaki belli bir çocuk hakkını anladıktan sonra ancak bir nesne seçebilirler.

Hazine toplama sürecinde öğrenciler fikir paylaşımında bulunmalı ve bulduklarını göstermelidir: Kim, hangi hakkı simgeleyen, nasıl bir nesne bulmuştur? Öğrencilerin birbirlerinin fikirlerini kullanmalarına izin verilmelidir. Öğrenciler bir çeşit rekabete gireceklerdir; en yaratıcı ve benzersiz fikirleri olan, en güzel sandık kimin? Öğretmenin fazla tetikleyici olmasına gerek kalmayacaktır.

Ders 3

Dünya Çocuk Hakları Gününden bir hafta önce (20 Kasım): tüm öğrenciler topladıkları nesnelere bir sergi gibi masalarında gösterir. Her çocuk hakkını bir nesne ile simgelemiş olmaları gerekmez.

Öğrenciler, birbirlerine neden bu nesnelere seçtiklerini açıklarlar. Öğretmen, ürünlerle ilgili kişisel bir yorumda bulunmaz ancak öğrencilerin tüm ürünleri hakkında memnuniyetini belirtir. Öğretmenin rehberliği altında, bunların okuldaki diğer öğrencilere nasıl sergileneceğine dair sınıfça bir tartışma gerçekleştirilir.

Kullanılabilecek camdan sergi dolapları var mıdır? Okul binasında küçük masalar mı hazırlanmalıdır? 20 Kasım tarihinde sınıf bir çocuk hakları müzesine mi dönüştürülmeli? Belki başka bir 3. Sınıf da aynı hazırlık içindedir. Kim davet edilmeli: okul müdürü, okul pedagoğu, diğer öğretmenler, veliler veya temizlik personeli?

Serginin bir açılışı olmalı mı?

Bu güne özel bir şarkı bestelemeli miyiz, prova yapmalı mıyız?

Ve benzeri fikirler.

Ders 4

Dünya Çocuk Hakları Günü, 20 Kasım (ya da bir gün öncesi)

Öğrenciler sergiyi hazırlarlar ve diğer öğrencileri haberdar etmeyi üstlenirler.

Öğretmen Dünya Çocuk Hakları Günü’nde kısa bir konuşma yapıp, yapmayacağına karar vermelidir. Belki serginin açılışında bir konuşma yapabilir.

Sınıf Kuralları

Ders Planı

	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Ders 1	Bu sınıftaki herkesin hangi hakları vardır?	Grup çalışması yaparak, öğrenciler tarafından sınıfları için bir kurallar listesi hazırlanır.	A4 kâğıt (her grup için bir yaprak)
Ders 2	Bir kuralı iyi yapan nedir? Kurallar rahatsız edici olabilir? Neden faydalıdır?	Öğrenciler, düzen ve kuralların ilkelerini düşünürler.	Demokrasilerdeki kuralların temel ilkelerine ilişkin çalışma kâğıtları. A4 kâğıt
Ders 3	Çocuk hakları sınıf içinde nasıl hayata geçirilebilir?	Grup çalışması yaparak, öğrenciler çocuk hakları ile uyuşan kurallar geliştirirler.	fotokopi ile bir kaynaktan çoğaltılmış veya öğrenciler tarafından yazılmış çalışma kâğıtları, ş
Ders 4	Gruplar içinde kurallar üzerine çalışmak ve sınıfça uzlaşma sağlamak	Öğrenciler fikirlerini karşılaştırırlar ve kendi sınıfları için üzerinde hem fikir olunan kararlar alırlar.	

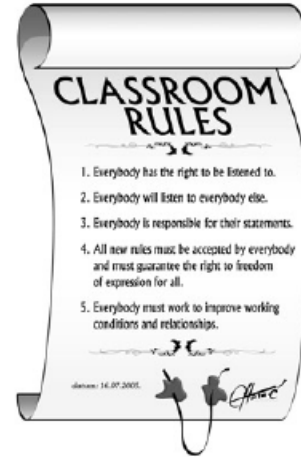
Eğitsim Hedefleri

Sınıf kurallarını insan ya da çocuk hakları bakış açısıyla bağdaştırdığımızda, koyduğumuz bu kurallar sınıf içinde huzur ve sakin bir ortam yaratmaktan öteye uzanır.

İnsan ve çocuk hakları sadece somut yasal standartlar değildir. İşe yaraması ve anlamlı olması için, bu haklar günlük yaşamımıza eşitlik ve adalet getirmede araç ve çerçeve görevi görmelidir. Okul, öğrenciler için çok önemli bir husustur ve birçok bakımdan günlük yaşamlarının merkezindedir. Okul aslında daha fazlasıdır: okul, çocukların toplumda nasıl davranmaları gerektiğini öğrendikleri yerdir. Başka bir deyişle, sınıf, okul binası, okul yerleşkesi, okulun yapısı ve okul liderliği de dâhil olmak üzere bir bütün olarak bakıldığında toplumun küçük bir modeli gibidir: bir mikro toplumdur. Yararlı olsun olmasın, öğrencilerin okulda öğrendikleri, geliştirdikleri ve sınıadıkları şeylerin, sınıf ve okul toplumunun dışındaki dünyaya aktarılma şansı çok yüksektir.

Haklar ve sorumluluklar, birbirini tamamlayan kavramlardır; gündüz ve gece, yaz ve kış gibi, bu ikisi birbirleriyle eşitir. Hak ve sorumluluklar bir diğerine bağlıdır. Hak ve sorumlulukların birbirine bağımlılığını benimsemeyen, insan ve çocuk hakları anlaşılabilir.

Bu proje, Çocuk Hakları Sözleşmesinin şu maddelerine odaklanacaktır: Madde 12, görüşlerimizin dinlenmesi; Madde 13, kendimizi özgürce ifade edebilme; Madde 28, eğitim hakkı; Madde 31, dinlenme ve eğlenme hakkı.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Gelecekleri için öğrenciler neleri öğrenmişlerdir?
	Bu üniteye; öğrenciler, birlikte yaşayabilmek için kurallara ihtiyaç duyduğumuzu somut bir biçimde kavrayacaklardır ve çocuk haklarının kurallar sistemini tanımladığını öğreneceklerdir.	Öğrenciler, bir demokraside kuralların nasıl yapıldığını kavrarlar. Karar verme süreçlerinde demokratik olarak yer alabiliyor olacaklardır.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Artık, sınıfımız için kurallar oluşturulurken buna dâhil olma hakkım olduğunu biliyorum. Çocuk hakları sözleşmesinin geliştirilmesinin de benzer bir süreçten geçtiğini biliyorum.	Öğrenciler, hak ve sorumlulukların el ele olduğunu öğrenirler. Kuralların, insanlar tarafından insanlar için konulduğunu anlarlar. Ayrıca, kuralların değiştirilebileceğini ve bir grubun içinde kuralların herkes için geçerli olmasının kolay olmadığını anlarlar.	Artık ailemle, spor kulübümde, arkadaşlarımla birlikte yaşamak için benzer kurallar oluşturabilirim. Kuralların tanımlanmasında mümkün olan en çok sayıda kişi katılım sağlamalı ve bir uzlaşma sağlamaya çalışmalıyız.

Materyaller

Dergi ve gazetelerden kesilmiş resimler

Makas

Yapıştırıcı

Dergiler

Kâğıt

Yöntem

Ders 1

Öğretmen, projeyi anlatır.

Öğretmen, “hak ve sorumluluklar” hususunu öğrenciler ile tartışır.

Daha sonra Avrupa Konseyi kılavuzundaki ders planı uygulanır.

1. Bir grup oluşturma “oyunu” ile (ör. grup oluşturmak için eşleşen kartlar dağıtmak, mesela, “jönglörler”, “kemancılar”, vb.), sınıfın büyüklüğüne göre, öğrenciler 3, 6 veya 9 gruba ayrılır. Grupların 5 kişiden daha kalabalık olmamasına özen gösterilir. Gruplar A, B veya C olarak belirlenir.
2. Her grup bir sözcü seçer. Geri bildirim yapılır - grubun sözcüsü nasıl seçildi?
3. Her grubun üçe bölünmüş bir sayfası vardır. Kâğıdın en üstteki üçte birlik bölümüne, sınıfın her bireyinin (öğretmen dâhil) hakkı olduğunu düşündükleri şeyler yazılır. Her öneri yazılmalı ve bir sayı verilmelidir.
4. Geri bildirim yapılır - bu görevi ne kadar iyi yaptığınızı düşünüyorsunuz? Faydalı olarak ne yaptınız? Engelleyici bir şey oldu mu?
5. Kâğıt bir sonraki gruba uzatılır (A’dan B’ye, B’den, C’ye, C’den A’ya).

6. Bir önceki grubun oluşturduğu haklar listesi incelenir. Bu hakların karşılanması için hangi sorumluluklarımız vardır? Ne yapmamız gerekiyor, nasıl davranmamız gerekiyor? Örneğin: “herkesin dinlenilmeye hakkı vardır”, “Dinleme sorumluluğumuz vardır.”

Kâğıdın üst tarafında sayı verilmiş haklara ilişkin sorumluluklar, hak için verilen rakam kullanılarak, kâğıdın ortasındaki bölüme yazılır.

Dersin sonunda, öğretmen bir sonraki derse kadar gözden geçirmek üzere öğrencilerin katkılarının yazılı olduğu tüm kâğıtları toplar.

Ders 2

Öğretmen, öğrencilerden kurallar hakkında temel soruları tartışmalarını ister:

- Kuralların beni rahatsız eden yönü var mı, nedir?
- Kuralların olması beni ne zaman mutlu eder?
- Kuralları kim koyar?
- Kuralları kim uygular?

Aşağıdaki metin, veya bunun kısaltılmış hali ya da öğretmenin sağlayacağı bilgi desteği öğrencilerin ilk iki soruyu cevaplamasına yardımcı olabilir.

Materyaller: Demokratik bir bakış açısıyla disiplin ve düzen

1. Her koşulda düzen şarttır.
Düzen ve temel kuralları olmayan bir grup demokratik olamaz.
2. Kısıtlamalar gereklidir. Kurallar yanlış veya uygunsuz olabilir. Ancak, yerine başka kural konmadığı sürece, saygıyla karşılanmalıdır. Dolayısıyla, kuralların değiştirilebilir olması gerekir.
3. En başından öğrenciler kuralların oluşturulması ve uygulanmasına katılım sağlamalıdır. Ancak bu şekilde kuralları kendileri için benimseyebilirler.
4. Karşılıklı güven ve saygı olmaz ise, bir sınıf toplumu işlevsiz kalır.
Bazı durumlarda bu ortamı sağlamak zor olabilir.
5. Sınıf içinde takım ruhu, rekabetin yerini almalıdır.
6. Arkadaşça bir sınıf ortamı büyük önem taşır.
7. Öğretmenin sosyal becerileri önemli bir katkı sunar (demokratik liderlik, gruba aidiyet hissi geliştirmek, ilişkilerin geliştirilmesi, vs.).
8. Demokratik yöntemlerle yönetilen bir sınıfın daimi gerçekliği grup iletişimidir.
9. Öğrenciler, kız ya da erkek olsun, yeni şeyleri keşfetmeye ve hatalardan ders çıkarmaya teşvik edilmelidir.
10. Belirlenen sınırlar içinde özgürlüklerin uygulanması mümkün olmalıdır. Ancak bu şekilde bireysel sorumluluk gelişebilir.
11. Herkes birbirine kendini ifade etmesi için yardımcı olursa ve tatmin edici ilişkiler ve çalışma koşullarının gelişmesi için gruba destek olursa, disiplin ve düzen kabul edilir ve istekle uygulanır.

“Düzen ve temel kuralları olmayan bir grup demokratik olamaz”

Öğrenciler, bir önceki derste oluşturdukları gruplarda yeniden toplanırlar. Öğretmen kâğıtları geri verir ve aşağıdaki katkıları sunar.

7. Öğretmen katkısı. Kurallar için kurallar:

- Kuralların bazılarını seçip, sınıfın görünür bir yerinde sergilemek.
  - Olumlu ifadeler yazılmalıdır - bir şeyin “yapılmaması” yerine, “yapılacaklar” yazılmalıdır.
  - Kurallar spesifik olmalıdır ve gerekli davranışları tanımlamalıdır, öreğin, dinlenme hakkı, dinleme sorumluluğumuz vardır, kural: başkaları konuşurken, sessiz kalınmalıdır.
8. Kâğıtlar yine gruplar arasında dolaşır. Önceki iki grubun bilgileri değerlendirilir. En fazla beş kurala karar verilip bu kurallar kâğıtların alttaki üçte birlik bölüme büyük harflerle yazılır. Kâğıdın bu kısmı kesilerek, duvara asılır. Her grubun gözcüsü, tüm sınıfa açıklar.
- Öğretmen, aynı ve tekrarlayan kuralların çıkartılmasına karar vermeleri için öğrencileri yönlendirir. (Bazı gruplar, kendi katkılarının çıkartılmasına karşı çıkabilir; böyle bir durumda söz konusu kural yakından değerlendirilip, kıyaslanmalıdır ve savunu gücüne ilişkin pazarlık ve ikna becerileri gerekir. Eğer grup karara katılmazsa, mevcut zamanda tekrarlanan kural kabul edilir.)
9. Kuralların oylanması. Sınıflarının kurallarının ne olacağına karar verirken, her öğrencinin dört tane “jeton”u vardır. Bu jetonları, dört kural seçerek, her bir jetonu seçtikleri kurallar için kullanabilirler, ya da tüm jetonlarını tek bir kuralı oylamak için kullanabilirler. En çok oy alan dört kural, sınıfın kuralları olarak belirlenecektir. Bu özel bir belge olarak hazırlanabilir ve her öğrenci tarafından imzalandıktan sonra, sınıfın görünür bir yerine asılır. Sınıf, kuralların yazılması için bir grup öğrenci seçebilir ve bu öğrencilerin nasıl ödüllendirileceği sınıfça belirlenir.
10. İşbirlikli öğrenme. Etkinlik uygulanırken neler sürece yardımcı olmuştur, engel teşkil eden bir şey olmuş mudur? Etkinliğe nasıl katkı verdiniz? Sınıf içinde işe yarar katkı sağlayan birlerini fark ettin mi? Onlar ne yaptılar?

Bu, kuralları uygulamak ve pekiştirmek için sınıfın ilk fırsatıdır. Öğretmen, öğrencileri kurallara uydukları için takdir edebilir. Diğer taraftan, kurallara uymayan öğrencilerin utandırılmamasına dikkat etmelidir ; öğrenci kötü şöhrete sahip olmamalıdır.

Ders 3

Öğretmen kısaca çocuk haklarını tanıtır.

Birçok öğrenci için bu bir tekrar niteliğinde olacaktır.

- Haklar nasıl oluşturulmuştur?
- İnsan hakları ile nasıl bağlantılıdır? İnsan hakları varsa, neden ayrıca çocuk haklarına ihtiyacımız vardır?

Öğretmen, aşağıdaki çocuk haklarını sunar:

Madde 12, görüş ve çıkarlarımızın açıklanması;

Madde 13, kendimizi ifade etme özgürlüğü;

Madde 28, eğitim hakkı;

Madde 31, dinlenme ve eğlenme hakkı.

Öğrenciler, iki sütunlu bir çalışma kâğıdı hazırlar. Sol tarafa çizdikleri dar sütuna dört kuralı arada boşluklar bırakarak, aşağıya doğru yazarlar.

Daha geniş olan sağdaki sütuna, bu kuralların hem kendileri, hem de başkaları için taşıdıkları hak ve zorunlulukla ilgili düşüncelerini yazarlar: Eğer bir komşum, arkadaşım veya sınıf arkadaşım bu hakkı sahiplenirse, bu başkaları için ne gibi sorumluluk veya zorunluluklar doğurur? Öğrenmeyi sağlamak için okulun nasıl olması gerekir (Madde 28)? Bu sınıfın bireyleri, bu hakkın başarılı olması için nasıl bir katkıda bulunabilir?

Grubun Üyeleri (isimler)	Haklar	Kurallar ve Sorululuklar
	Madde 12 Görüş ve ilgi alanlarımızı ifade etmek Ne ile ilgili?	
	Madde 13 Kendimizi ifade etme özgürlüğü Ne ile ilgili?	
	Madde 28 Eğitim Hakkı Ne ile ilgili?	
	Madde 31 Dinlenme ve eğlenme hakkı Ne ile ilgili?	

Ders 4

Öğrenciler, sonuçlarını sınıfın diğer öğrencilerine sunar. Her grup için bir sözcü vardır. Sunumlarında aşağıdaki hususlara değinebilirler:

- Görevi nasıl ele aldık? (grup çalışması ve karar alma süreci)
- Bizim için önemli olan neydi? (Kriterler ve değerler)
- Kuralların uygulanmasını nasıl sağlarız? (kurallara karşı tutum, uygulama)

Öğrenciler, sınıf kurallarına karar verirler. Bir grup, kuralların yazılacağı belgeyi sanatsal olarak oluşturmak için görevlendirilir. Tüm öğrenciler ve öğretmen belgeyi imzalar. Yeni bir belge hazırlanana kadar, bu kurallar geçerli olacaktır. Kuralları içeren bu belge, sınıf içi demokrasiye bir örnek olarak Dünya Çocuk Hakları Gününde sergilenecektir.

6. Sınıf

Çocuk Hakları: Bir Sanat Eseri!

Ders Planı

	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Ders 1	Bir sanat projesi nedir? Sanatsal yöntemler kullanarak çocuk haklarını nasıl sunabilirim?	Öğrenciler, çocuk hakları sözleşmesinin hangi maddesini sanatsal bir biçimde temsil etmek istediklerine karar verirler ve ilk fikirlerini geliştirirler.	Bazı dergiler; kâğıtlara yazılmış çocuk hakları
Ders 2-4	Öğretmenler ve öğrenciler birbirlerini nasıl destekleyebilirler? Yavaş ve hızlı çalışanları nasıl belirleriz?	Öğrenciler bir veya birkaç sanat projesi yapar. Sınıf içinde yardım almayı ve yardım etmeyi öğrenirler.	Kâğıt, renkler, yapıştırıcı, dergiler, vs.

Eğitim Hedefleri

Çocuk hakları ve insan hakları genelde karmaşık siyasi, sosyal ve kişisel sorunlar ile ilişkilidir.

Bu proje, çocuk hakları ve insan hakları bağlamında kullanılan bir geleneğin izinden gider. Sanatçılara, hakların belli bir maddesini, ya da bir bölümüne ilişkin konuyu resmederek içeriği anlatma görevi verilir. Bu sayede, birçok harika kartlar, takvimler, kitaplar ve hatta filmler yaratılmıştır.

3. Sınıfta hazine sandığı projesini uygulayan öğrenciler için, bu sanat projesi çocuk haklarını derinlemesine inceleyebilme fırsatı tanıyacaktır. Öğrencilerin önceden bildiği bir konuyu yeniden farklı araçlarla ele almasının faydalı olduğu düşünülmektedir; başka bir deyişle, yaratıcı ve tamamlayıcı bir yaklaşım yönteminin kullanılması söz konusudur.

Sözlü veya yazılı bir ifade, ancak tam anlaşılmışsa görsel imgelerle ifade edilebilir.

Yapılan resimlerin 20 Kasım tarihli Dünya Çocuk Hakları Gününde okulda, belediye binasında veya başka kamu binalarında sergilenmek üzere hazır olabilmesi için, bu öğrenim planının yeterince erken bir tarihte başlatılması önerilmektedir.

Bu projenin amacı, öğrencilerin gerekli dikkat ve yaratıcılıklarını sergileyecekleri bir etkinlik olarak, hem zirve yapmayı, hem de itici güç olmayı hedefler.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Gelecekleri için öğrenciler neleri öğrenmişlerdir?
	Özellikle resim derslerinde olmak üzere, öğrenciler bireysel ifade şeklerini geliştirmenin mümkün ve önemli olduğunu kavrarlar. Farklı çocuk hakları maddelerini sanatsal araçlarla temsil etmenin yöntemlerini keşfederler.	Öğrenciler, duygusal olarak çocuk hakları ihlallerini anlayabilme ve yargılama yetisine sahip olurlar. Bunu, çocuk haklarını inceleyerek ve hak ihlallerini sunarak geliştirdikleri yetilerle yapabilmektedirler.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Diğer öğrenci arkadaşlarım ile beraber, çocuk haklarını kapsamlı bir biçimde inceledim. Birçok yeni soru sordum ve çocuk haklarına ilişkin tüm maddeleri anlamasam da endişe etmemem gerektiğini anladım. Çalışmalarına devam edeceğim.	Bu proje, sınıfımı ve tüm okul binasını süslemek için dâhil olabileceğim ve kendimi evimdeymişim gibi hissedeceğim bir yer haline getirmiştir. Kendi kişiliğimi ifade edebilirim ve bir birey olarak algılanmaktayım.	Sanatsal yeteneklerimin farkına vardım ve onları daha cesurca kullanabilir hale geldim ve yeteneklerimi eğitebilirim. Yeteneklerim kişiliğimin bir parçasıdır ve sözcükler veya metinlerle dile getirdiğimden daha fazlasını ifade edebilmeme olanak sağlıyorlar. Arkadaşlarımla birlikte benzer çocuk hakları sanat projelerini düşünebilir, resimleri satabilir ve satışlardan elde ettiğim paraları çocukları destekleyen projelere bağışlayabilirim.

Materyaller

Çocuk hakları ile ilgili metinler (*Haklı Söylem! Kanada'nın Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin Farklı Bir Gençlik Versiyonu* ve 1989 tarihli sözleşme)

Yöntem

Ders 1

Öğretmen, yeni projenin detaylarını sınıfa anlatır.

Öğrencilerin, projenin altında yatan ilkesini kavramaları, bu kapsamdaki üzerlerindeki zaman baskısını anlamaları ve çocuk haklarına ilişkin sanat eserlerinden örnekler görmeleri önemlidir.

Dolayısıyla; öğretmen, sadece farklı insan veya çocuk haklarını resmeden örnekler göstermekle yetinmemelidir. Aynı zamanda, farklı tarz ve yaklaşımlar sergileyerek, öğrencilerin kişisel ifade tarzlarını bulmaları için destek sağlamalıdır.

Öğretmen, resim öğretmeni veya yerel bir sanatçı ile işbirliği yapmayı düşünebilir. Ancak, inisiyatif alma ve eylemler tamamen öğrencilere bırakılmalıdır.

Etkinlik tanıtıldıktan sonra, öğrenciler küçük gruplara ayrılarak, projeyi nasıl gerçekleştireceklerini planlarlar.

Gruplar, aşağıdaki hususları ve benzer konuları ele almalıdır:

- materyaller;
- renkli boyalar;
- araçlar;
- zaman planlaması;
- resmin boyutu, sanatsal konsept;
- serginin planlanması.

Gruplar, fikirlerini sınıf ile paylaşırlar.

Dersin sonunda, öğrencilere üzerinde çalışmak üzere bir çocuk hakkı verilir. Gruplara göre de seçilebilirler. Sınıf mevcudundan daha fazla çocuk hakkı olacağı düşünülerek, öğretmen karar vermelidir. Öğretmen dağılım yaparken, şu hususları göz önünde bulundurabilir:

- öğrencilere bir çocuk hakları seçkisi verilir;
- hızlı çalışan öğrenciler, birden fazla hak resmedebilirler;
- yüksek motivasyonlu öğrenciler birden fazla hak üstelenebilir;
- sınıf, başka bir sınıf ile işbirliği içinde çalışır.

Her öğrenciye çocuk haklarından bir nüsha verilir.

Öğrencilere ev ödevi verilir ve gelecek hafta işlenecek ders için hazırlamaları istenir:

- Resmedeceğiniz/size tahsis edilen çocuk hakkını okuyun ve analiz edin.
- Bu hakkın sanatsal olarak nasıl temsil edileceği konusunda bir fikir oluşturun.
- Farklı resmetme yöntemlerini göstermek için dergi, gazete ve kitaplar toplayın.
- İhtiyacınız olan materyalleri sağlayın ve okula getirin.

Ders 2

Öğrenciler fikirlerini paylaşırlar ve görüşlerini sunarlar. Öğrencilerin çocuk haklarını anlamış olmaları önemlidir ve sınıf içinde bu hakların nasıl karşılandığına dair örnekler verebilmelidirler. Öğretmen, öğrencilerden hakları anlatmalarını ve onları resmetmenin yöntemlerini sorarak, anlatmalarını istemelidir.

Öğretmen, öğrencilerin fikirleriyle ilgili az sayıda görüş bildirmelidir.

Öğrenciler fikirlerini sunarken, sadece sözlü olarak bunu yapmamalıdır. Afiş üretilip, sınıfta asılırsa, bu öğrenciler için bir motivasyon olur ve çizimleri karşılaştırılabilir ve tartışılabilir. Sunumlar sıkıcı olmamalıdır.

Ders 2-4

İkinci dersin son yarısı ve takip eden 2 ders, projenin tamamlanması için kullanılabilir. Deneyimler öğrencilerin birbirlerinden izole çalışmadıklarında daha fazla motive olduklarını göstermektedir. Öğretmen, ilk fikirlerine sabit kalmamaları için öğrencileri teşvik eder.

Öğretmen, gazete ve dergilerden kesilerek edinilmiş sanat afişleri, reklamlarda yer alan çizimler, şemalar, vb. örnekleri toplayarak sınıfta destek olabilir. Öğrenciler evlerinden sanat kitapları ve dergiler getirebilirler. Bu görseller özellikle çocuk hakları ile ilgili olmayabilir.

Öğrencilerin etkinliklerine başlamadan önce konuları tartışmaları önemlidir:

- Bu hak ile ilgili ben ne anlıyorum?
- Hangi renklerin kullanılması uygun olur?
- Bu hak ile neyi bağdaştırıyorum?

Bazı ipuçları:

- Okul binasında, sınıfta veya bir kamu binasında sergi yapılması düşünülüyorsa, öğrencilerin kâğıt formatı ve harflerin tarzına karar vermelidir.

- Öğrencilerin birbirlerine çalışmalarında yardımcı olmasına izin verin. Bu gibi durumlarda, bir derste ya da evde, ek çalışma süresi tanıyın.
- Özellikle yetenekli olan öğrencilere özel görevler veya konular vermekten çekinmeyin. Sınıfa ilham vermesi için, yerel bir sanatçı ya da öğrencilerin tanıdığı biri sınıfa davet edilebilir.
- Bir yarışma düzenlemeyi veya olağan üstü çalışmalar için bir ödül verip verilmeyeceğini düşünün. Önerimiz, yerel bir gazetenin resimli bir haber yapması olabilir.

7. Sınıf

İstedğim Şeye İhtiyacım Var mı?

Ders Planı

	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Ders 1	İsteklerim nelerdir?	Öğrenciler, isteklerini birbirlerini anlatarak, isteklerinin farkına varır.	Öğrencilerin eşleşmesi için resimler
Ders 2	İnsanların nelere ihtiyacı vardır? Olsa güzel olur dediğimiz şeyler nelerdir?	Öğrenciler, istekleri ve ihtiyaçları, temel ihtiyaç ve öz-gerçekleştirme arasındaki farkları öğrenirler.	Ev ödevi olarak, öğrenciler evlerinden getirecekleri: - Eski dergiler; - Grubun her üyesi için makas; - Yapıştırıcı; - Boş kâğıt yaprakları; - Büyük ebatlı bir zarf; - İp, yaklaşık 4 metre uzunluğunda; - 10 çamaşır mandalı
Ders 3	İstek nedir? İhtiyaç nedir?	Kriterler çerçevesinde, öğrenciler 10 önemli istek ve ihtiyaç üzerine uzlaşma sağlarlar.	Öğrenciler tarafından temin edilen materyaller
Ders 4	Çocuk hakları istek ve ihtiyaçlarımızla eşleşiyor mu?	Öğrenciler fikirlerini çocuk hakları ile karşılaştırırlar ve Dünya Çocuk Hakları Günü için sunum afişleri hazırlarlar.	Her grup için çocuk hakları sözleşmesinden nüshalar; flip chart kâğıdı.

Eğitim Hedefleri

Çocuk hakları ve insan haklarını anlamak için, öğrenciler kişisel ihtiyaçlar ve isteklerini yansıtabilmedirler. Mevcut durumlarında yaşamlarından ne beklediklerinin farkına varmalıdırlar. İlk adım olarak, her ne kadar çılgınca olsa da, istekleri ve ihtiyaçlarını serbestçe düşünmeli ve ifade etmelidirler.

İkinci adımda, kendi düşüncelerine göre, yaşamda istek ve gerçek ihtiyaçların arasındaki farkları açıklamadırlar. Yapacakları seçimler onları, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile kendilerine bahşedilen haklara doğru yönlendirecektir.

Her adımda, öğretmenin uyarıcılar vermesi ve tartışmaları yönetmesi önemlidir. Ancak, iyi niyetle de olsa, “doğru” fikirler konusunda öğrencileri yönlendirmemeli ve kendi değer ve normları konusunda müdahil olup, öğrenciler üzerinde baskı yaratmamalıdır. Daha ziyade, tartışmalar iyi yönetilmelidir ve bu yolla, öğrenciler karşıt kavram ve değerleri keşfedecektir ve çözümlenecektir.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Gelecekleri için öğrenciler neleri öğrenmişlerdir?
	Bu ünite, öğrencilere kendi kişisel istek ve ihtiyaçlarını ifade etme olanağı sunar. Dinlendiklerini ve ciddiye alındıklarını öğrenirler. Hayatta kalabilmek için temel ihtiyaçlar ve isteklerimiz arasındaki farkı öğrenirler.	Öğrenciler, her gün yaşamın kilit konuları ile karşı karşıya olduklarını ve bu gibi sorunlarla baş edebilmek için toplum eşit olmayan koşullar yarattığını kavrarlar. Öğrenciler, isteklerini savunurken, onlarla aralarına eleştirel bir mesafe koymaları gerektiğini öğrenmelidirler.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Çocuk haklarının en önemli ihtiyaçlarımıza odaklandığını öğrendim - katılım, gelişim, hayatta kalma, korunma - ve bunların benim günlük yaşamımla oldukça bağlantılı olduğunu öğrendim.	Ancak diğer öğrenciler arkadaşlarıma ve öğretmene güvenirim isteklerimi dile getirebilirim. Düşüncelerimi söyleme ve başkalarının da bunu yapma çabasına geçtiğini öğrendim.	İstek ve ihtiyaçlar arasındaki farka daha çok dikkat edeceğim. İstek ve hayallerimi saklamayacağım ya da inkâr etmeyeceğim ancak bunları gerçekleştirme çabalarımda başkalarının ihtiyaçlarına zarar vermemeye çalışacağım.

Materyaller

Çocuk hakları görsel fişler

Öğrencilerce getirilen materyaller:

- Çokça resim bulunan dergiler, ör. gençlik dergileri veya moda dergileri;
- Grubun her üyesi için makas
- Yapıştırıcı
- Boş kâğıt
- Büyük ebatlı bir zarf
- İp, yaklaşık 4 metre uzunluğunda
- 10 çamaşır mandalı

Yöntem

Ders 1

Öğretmen, güzel arabalar, giyim veya cazip tatil yerlerinin resimlerini 4 ayrı parçaya ayıracak şekilde keser ve rastgele öğrencilere dağıtır. Öğrenciler, aralarında resmi tamamlayacak parçalara sahip olan öğrencileri bulur ve bu öğrenciler bir grup oluşturur. Toplam öğrenci sayısına göre 3 ya da 5 kişilik gruplar olması gerekiyorsa, öğretmen parçaları ona göre ayarlar.

Grupların çalışmaya başlamasını sağlamak için bazı fikirler:

Gruplar bir sözcü ve yönetici seçerler. Grup sözcüsü, grup adına diğer gruplarla, sınıfla ve öğretmenle konuşur. Sözcü, kendisinin değil, grubun görüşlerini iletme sorumludur. Grubun yöneticisi, çalışmaların sürecini yönetir, grubun tüm üyelerini bütünleştirir ve zaman planını gözetir.

Öğrenciler hangi isteklerini hatırlayabilirler? Daha küçükken, en büyük istekleri nelerdi?

Yaşları 7 veya 10 iken, onları ne çok mutlu ederdi, şu an onları mutlu eden nedir?

Tandıkları yetişkinlerin istekleri neydi?

Grup, resimlerini bir kâğıda yapıştırırlar ve isteklerini, yaşlarına göre, listelerler.

Bir başlık üzerine karar verirler. Grup, sonuçlarını sınıfa sunar.

Mini-afişler, sınıf içinde asılır.

Bir sonraki hafta için öğrencilere görevleri verilir:

Her grup, aşağıdaki nesnelere getirmelidir (kim, hangisinden sorumlu olduğu kararlaştırılır):

- Çokça resim bulunan dergiler, ör. gençlik dergileri veya moda dergileri;
- Grubun her üyesi için makas
- Yapıştırıcı
- Boş kâğıt
- Büyük ebatlı bir zarf
- İp, yaklaşık 4 metre uzunluğunda
- 10 çamaşır mandalı

Ders 2

Öğrenciler grupları içinde çalışmaya devam ederler. Aşağıdaki soruları tartışırlar:

Neyin olmasını istersin? Olsa iyi olur dediğin nedir? Acil olarak ihtiyacımız olan nedir?

Eşleşerek, öğrenciler dergi ve diğer materyallere bakarlar. Maddi ve manevi istek ve ihtiyaçlarını simgeleyen resimleri bulduklarında, keserler ve biriktirirler.

Her ikili yaklaşık 10 resim toplar; böylelikle her grubun 20 resmi olur. Öğrenciler bu resimlerin ön yüzlerine 1'den 20'ye kadar numaralandırır.

Grup, tüm resimlerinin listesini yapar ve iki gruba ayırır; istekler ve ihtiyaçlar: temel düzey ve "üst" düzey öz-gerçekleştirme düzeyi. Liste şuna benzer olabilir:

Temel	Öz-gerçekleştirme
Futbol	Arkadaşlar
Araba	Mutluluk
Ev	Ebeveynler
Uygun gıda	

Ders 3

Gruba şu görev verilir: sizin için en önemli istekleri temsil eden 10 resim seçerek, uzlaşa sağlayın.

Prosedür: numaralandırılmış resimler grubun çalıştığı masaya serilir. Her grup 10 puan verebilir. Bu 10 puan, 10 resim arasında dağıtılır; ya da daha az sayıda resim seçilebilir ve bazı resimlere 2 puan verilebilir.

Her öğrenci, resimlerin bir listesini yapar (rakamlarıyla) ve verilen puanları kaydeder. En çok puan alan 10 resim grubun favori resimleri olarak belirlenecektir. Aynı puanı alan resimler varsa, her iki resim de dâhil edilir.

Gruplar, seçilen resimleri iplere mandal kullanarak asarlar ve resimlerin sıralamasının aşağıdaki gibi olmasına dikkat ederler:

- sol tarafa, saygınlık ile yaşamamız için gerekli olan şeyler (temel ihtiyaçlar)
- sağ tarafa, hoş bir yaşam sürdürmemiz için gerekli şeyleri simgeleyen resimler.

Ders 4

Gruplar, aşağıdaki materyaller ile çalışmaya devam ederler:

- 10 seçilmiş resim;
- 10 yaprak kâğıt, A3 boyutunda;
- Çocuk hakları sözleşmesi (her iki versiyon)

Görev

Grup içinde çocuk haklarının sesli okunması (sırayla okuma).

Hangi haklar, hangi ihtiyaçlara işaret etmektedir?

10 afiş hazırlanacaktır. Her bir resim, ayrı kâğıtların üzerine yapıştırılacaktır; sol tarafa yapıştırılmalıdır. Sağ tarafa ise söz konusu istek veya ihtiyaca ilişkin çocuk hakkı yazılmalıdır. Resim ve istek, ihtiyaç ve çocuk hakkı arasındaki bağlantıyı gösteren bir açıklama yazınız.

Aşağıdaki örneğe bakınız.

<i>Resminizi buraya yapıştırın.</i>	<p>Madde 7 Adımız ve tabiiyetimiz</p> <p>Doğduğumuzda, derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahibim.</p> <p>Madde 8 Kimliğimizi korumak</p> <p>Adımızı, tabiiyetimizi ve aile bağlarımızı koruma ve yeniden oluşturma hakkına sahibiz.</p> <p>Madde 10 Ailelerin birleşmesi</p> <p>Ailemizle birleşme amacıyla ülkeye girme ya da onu terk etme konusunda, Devletler insani ve ivedi bir tutum sergileyecektir. Ayrıca, eğer ebeveynimiz farklı bir ülkede yaşıyorsa, onlarla kişisel ve doğrudan irtibat kurma hakkım var.</p>
-------------------------------------	---

Eğer herkes hem fikir olursa, afişler Dünya Çocuk Hakları Gününde okul binasında sergilenebilir.

8. Sınıf

Kendi Afişimi Yapabilirim!

Ders Planı

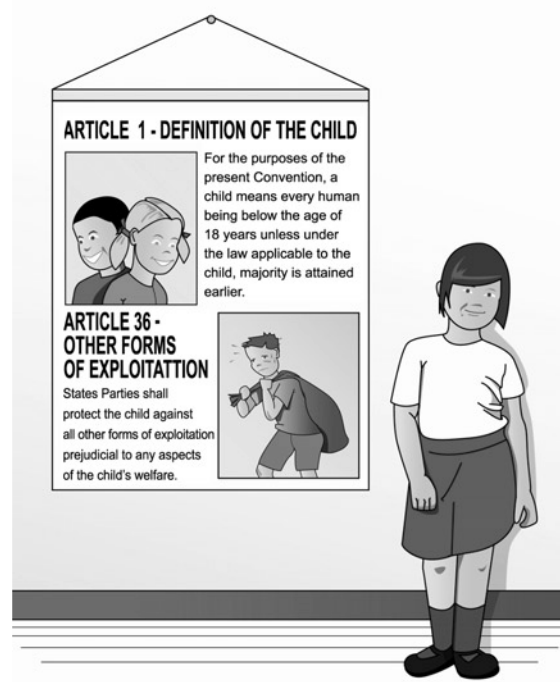
	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Ders 1	Çocuk haklarına ilişkin maddeleri anlıyor muyuz?	Öğrenciler, devam eden iki derste kriter yönelimleri ile inceleyecekleri sözleşmeden maddeler seçerler.	Çocuk hakları sözleşmesi nüshaları
Ders 2	Herkes kriteri anladı mı? Öğretmen, güçlü bir müdahale yapmadan nasıl destek verebilir?	Öğrenciler, kendi çalışma hızlarına göre küçük gruplarda çalışırlar. Çocuk hakları sözleşmesinin maddelerini incelerler ve izleyiciye hitap edecek şemalar tasarlarlar.	Dergiler, kâğıt, yapıştırıcı, makas
Ders 3	Ne öğrendik? Yaptığımız çalışma bizi ne kadar zorladı? Özgürlüğümüzü nasıl kullandık?	Öğrenciler, çalışma süreçlerini ve öğrendiklerini yansıtırlar ve ürünlerini nasıl sergileyeceklerini tartışırlar.	Tamamlanmış afişler

Eğitim Hedefleri

İnsan hakları ve çocuk hakları eğer bir kişinin yaşamında anlamı hale gelmez ise, sadece bir kâğıt üzerinde temenni olarak kalır. Dolayısıyla, haklar anlaşılmalı ve somut deneyimlerle ilişkilendirilmelidir. Yani, günlük yaşamda uygulanmalıdır ve ihlaller belirlenmelidir. Ancak ilk adım zaman alabilir.

Burada odak noktası olan çocuk haklarını öğrencilerin kavrayabilmesi için, onlarla çalışabilmelidirler. Sadece dinlemek veya yazmak yeterli olmayacaktır.

Bu noktada, “çocuk hakları” ifadesi konusunda bir açıklama yapılmalıdır; çünkü bir ifade, gençler arasında rahatsızlık verebilir. Haklı olarak, kendilerine çocuk denmesinden hoşlanmazlar. Fakat 18 yaşına gelene kadar, çocuk hakları onları kapsamaya devam edecektir. Gençler, adaletsizlik ve adalet gereksinimlerinde, çocuk hakları kendileri için bir araç olacağını kavramalıdır.

Çocuk Hakları Sözleşmesini onaylayarak, her taraf Devlet, tüm mümkün olan tedbirler alınarak hakları uygulama sorumluluğunu kabul ederler. Bu, uygulama sürecinin yüksek önceliğine işaret eder ve çocukların ve gençlerin bu haklarını kullanmak ve haklarından yararlanmak için desteklenir.

7. Sınıfın için eğitim projesi için; öğrencilerin sözleşmeyi derinlemesine ele alması ve uygulamaları takip etmeleri önerilmektedir. Bunun yanı sıra, günlük yaşamlarındaki çocuk ihlallerini incelemelidirler.

Projenin hedefi, mümkünse 20 Kasım tarihli Dünya Çocuk Hakları Günü düzenlenecek olan sergide çocuk hakları afişlerinin sergilenmesidir. Her afişte, çeşitli analitik ve yaratıcı yaklaşımlar gerektiren içerik tanımı, analiz ve illüstrasyon unsurları bulunmalıdır.

Didaktik açıdan bakıldığında; bu serginin gerçekleşmesi, sözleşme kapsamındaki belli bir maddeye odaklanılması için bir imkân ve motivasyondur. En güzel afişi seçmek için diğer sınıfların öğretmenleri bir jüri oluşturabilir ve kazanan için küçük bir ödül takdim edilebilir (ör. sinema biletleri, kitap hediye çeki, vb.).

Yerel yaşamdan veya uluslararası bağlamdan örnekler, öğrencilerin evden getirdikleri farklı basılı medyadan edinilebilir. Gazete ve dergilerin okunması hazırlığın temel unsurunu teşkil edecektir. İşbirlikli öğrenme olmadan (küçük proje gruplarında çalışmak), öğrenciler hedeflerine ulaşamazlar. Bu da projenin diğer öğrenim amaçları arasındadır.

Proje, yaklaşık dört ders boyunca sürmelidir. Okuyucu anlayacaktır ki, dersler birbirinden ayrı değildir; tüm dersler birbirine bağlıdır. Kendi grupları içinde, öğrenciler kendileri için uygun çalışma planları yapabilmelidirler.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Gelecekleri için öğrenciler neleri öğrenmişlerdir?
Öğrenciler, sistematik bir yaklaşım kullanarak çocuk haklarını nasıl inceleyeceklerini öğrenirler.	Öğrenciler, sınıfı ve okulu uyarıcı bir ortam olarak algırlar. Günlük gazeteler çalışmalarda malzemeler olarak kullanılır. Bu sayede, okul öğrencilerin kendi günlük yaşamlarını inceleyebilecekleri bir yer haline gelir.	Öğrenciler bir ürünü (bu kapsamda, afiş) nasıl sunacaklarını öğrendiğinde, okul dışındaki önemli hususları gözlemek ve sunmak için yeterlik kazanırlar.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Çocuk hakları sözleşmesinin maddelerinin ne kadar kesinlikle ifade edildiğini ve içinde birçok unsurun saklı olduğunu anladım. Onları analiz etmeyi ve üzerine düşünmeyi öğrendim.	Sınıf arkadaşlarım ve öğretmenimin beni hem teşvik ettiğini hem de zorladığını gördüm. Her iki etkileşim yöntemi benim için destek sağlar.	Anladığım kamu tartışmalarına katılım sağlamaya hazırım. Çocuk ve insan hakları konusunda görüşlerimi savunmaya hazırım ve aynı zamanda, başkalarının görüşlerini de dinlemeye hazırım.

Materyaller

Büyük ebatla kâğıt
Farklı renklerde kâğıt
Keçeli kalemler
Makas
Yapıştırıcı
Eski dergiler ve gazeteler
Resimler ve fotoğraflar
Çocuk Hakları Sözleşmesi metni
Çocuk hakları görsel fişler

Yöntem

Ders 1-3

İlk önce öğretmen gelecek dört ders planının tamamını öğrencilere sunar. Sınıf, çocuk haklarını anlatan afişler yapmaları gerektiğini anlar ve bu kapsamda bir yarışma da yapılabileceği anlatılır.

Öğrenciler 3 kişilik gruplarda çalışmalıdır. Bu grupların nasıl oluşturulacağı ve düzenleneceği aşağıda belirtilmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi toplam 54 maddeden oluşmaktadır. Sözleşmenin ilk 41 maddesi (42. Madde de dâhil edilebilir), öğrenciler için doğrudan anlamlıdır. Nasıl bir seçim yapılırsa, yapılsın, her grup birden fazla madde üzerinde çalışacaktır.

İlk etapta, tüm öğrenciler bütün sözleşmeyi okurlar ve kendileri için özellikle önem taşıyan 3 madde seçerler. Sözleşme maddelerinin sayıları kâğıt ya da kartlara yazılarak, sıralı olarak tahtaya asılır. Her öğrenci, seçtiği maddelerin numarasına göre tahtadaki kartların üzerine bir çizgi çeker. Bu çizgiler sayılır ve sonuçlar kartların üzerine yazılır. Öğretmen, öğrencilerin puan verdiği maddeleri, puanlarına göre sıralar.

Öğretmen, öğrencilerle kısaca bir fikir alışverişinde bulunur bu konu ile ilgili her öğrenciye katılma ve dinlenme fırsatı tanır.

- Öncelikli olarak seçilen maddeler çocuk ve gençlerin gerçek durumunu nasıl yansıtmaktadır?
- Bir örüntü veya altta yatan bir ilke görülebiliyor mu?
- Hangi unsurlar dışarıda kalmıştır?

Artık gruplar oluşturulabilir; bunu öğretmen 3 farklı yöntem ile gerçekleştirebilir.

Birincisi, gruplar rastgele bir belirleme yöntemi ile oluşturulabilir.

İkincisi, gruplarını oluşturmak için seçimi öğrencilerin kendilerine bırakılması. Bu seçeneği tercih etmek, öğretmenin grup dinamikleri ve sınıf ilişkilerini ele alacağı anlamına gelebilir; gruplar farklı sonuçlara yol açabilir - kızlar ve erkeklerin ayrılması, öğrencilerin dışlanması veya olası huzursuzluk ve gerginlik. Sorunlarla baş edebilmek için kasten böyle bir seçim yapmak, sınıfın ihtiyaçlarını karşılayabilir ancak ek zaman ve çaba sarf edilmesi anlamına gelir.

Üçüncüsü, öğretmen grupları kendi belirler. Öğretmen, grup oluşturma kriterlerinin anlaşılır olduğuna ve öğrencilerin bunları anladığına emin olmalıdır.

Çalışma başlamadan önce, gruplar kendilerini organize eder. Öğrenciler, gruplarına bir isim verir ve üç görevinin dağılımını yapar. Her bir grubun zaman yöneticisi, materyaller için bir yönetici ve bir koordinatöre ihtiyacı vardır. Grup içinde kimin neden sorumlu olduğu bir kâğıda yazılır. Bu planlama sayfaları sınıfta asılır. Daha sonra, grup, üzerinde çalıştıkları maddeleri yazarlar. Bu şekilde görevleri

tanımlamak öğrencilerin asıl çalışmaları ile ilgili yoktur ancak öğrencilerin sosyal yetkinliğini ve hedeflerini gerçekleştirme açısından destekleyici olacaktır.

Öğrenciler bunu yaparken, öğretmen en çok puan olan 10 maddeyi tahtadan indirir ve kapalı olarak masanın üzerine serer. Grubun koordinatörleri rastgele bir madde seçer ve görev tanımları verilir.

Her grup, bir çocuk hakları afişi hazırlar.

Afişte yer alacak bölümler şunlardır:

- Çocuk hakkının başlığı;
- Çocuk Hakları Sözleşme maddesi metni;
- Hakkı simgeleyen bir resim;
- Bu haktan bahseden bir gazete veya dergi makalesi ve yazıda bahsedilen konunun nasıl bu hakla bağlantılı olduğuna dair bir açıklama (Yazıda hakkın ihlal edildiğini mi yoksa korunduğunu mu yazıyor?)

Afiş tamamlandıktan sonra, grup bir madde daha seçer ve aynı şekilde bir afiş daha hazırlar. Gruplar, duvarda asılı olan grubun sayfasına not edilir.

Çalışma grupları görevlerini incelerler; gerekli materyallerin listesini yaparlar ve herhangi bir soruları varsa bunları not ederler.

Daha sonra, gruplar planları hakkında uzlaşa sağlarlar. Ne yapılması gerekiyor? Toplanması gerekenler ne? Grubun üyeleri evden neler getirebilir? Zaman yöneticisi nasıl bir plan yapar? Materyaller nerede saklanacaktır?

Eğer öğretmen ders planını önceden yapmışsa, gazete ve dergilerin toplanması görevini öğrencilere projenin uygulanmasından birkaç hafta öncesinden verir. Öğrenciler, siyasi ve sosyal konuları içeren materyalleri ve bunların arasında konuyla ilgili resim ve karikatürleri de okula getirirler. Öğrenciler aynı zamanda okulda kısıtlı miktarda olan makas, yapıştırıcı ve boya gibi materyaller de getirebilirler. İdeal olarak, öğrenciler ihtiyaçları olan materyalleri belirlerler ve bir hafta öncesinden okula getirir.

Grup çalışmasının erken safhalarında, öğretmen grubu çağırarak bir dönüt ve değerlendirme görüşmesi yapar. Bunun için yardımcı olabilecek sorular şöyledir:

- Hangi çalışmalar iyi gidiyor?
- Yardım istediğiniz konu nedir?
- Grup içindeki iş dağılımı anlaşıldı mı? (koordinatör, materyaller ve zaman yöneticisi)?

Bunun yanında, öğretmen öğrenciler ile sergiyi tartışmalıdır. Nerede ve ne zaman gerçekleştirilecek? Açılışını kim yapacak? Törene kim davet edilecek? Jüri üyeleri kim olacak?

Ders 4

Birinci, ikinci ve üçüncü derslerinin bir kısmını oluşturacak çalışma oturumlarında öğrenciler kendi başlarına çalışırlar. Öğretmen, çok güzel ve anlamlı afişler üretmeleri için öğrencileri teşvik eder. Model bir poster gösterebilir; bu model uyarlanabilir ya da öğrenciler bu modelden daha iyi bir ürün ortaya çıkarabilirler. Örnek olarak gösterilen afişte, öğrencilerin afişlerinde olması istenilen tüm unsurlar bulunmalıdır.

Afişini tamamlayanlar, yeni bir madde seçerek, bir afiş daha hazırlayabilir.

Proje tamamlandığında, öğrenciler öğretmenleri ile birlikte yaptıkları çalışmaları değerlendirirler. Her bir grup, afişlerinin birini sınıfa sunar. Çocuk hakları ile ilgili mevcut durumu anlatma ve açıklama zamanıdır.

- Durumu iyileştirmek için ne yapılması gerekir?
- Hangi imkânlara sahibiz?
- Kimi bilgilendirmeliyiz, kim müdahil olmalıdır?

Öğrenciler birlikte, afişlerin nerede saklanacağına karar verir. Belki Dünya Çocuk Hakları Gününde (20 Kasım) belediye binasında veya bir sivil toplum örgütünde özel bir sergi hazırlanabilir.

Neden Kurallara Uymalıyız?

Ders Planı

	Kilit Sorular / Ders Konuları	Temel Çalışmalar	Materyaller
Hazırlıklar	Öğrenciler, okulda bir kuralın ihlal edildiği ve bir uygulamanın yaşandığı bir vaka hakkında bilgi toplar.	Bireysel çalışma: Bilgi toplama	Standart bilgi notu
Ders 1	Yaramazlık yapan bir öğrenci (vaka çalışması)	Grup çalışması: bir vakanın analiz edilmesi	Vaka çalışması için çalışma kâğıdı
Ders 2	Neden okulun kuralları vardır?	Grup çalışması: çocuk hakları penceresinden okul kurallarını değerlendirmek Ev ödevi: Hangi kurallar günlük yaşamımızı yönetir?	Flip chart ve çalışma kâğıdı: “Neden okulun kuralları vardır?” Okul kurallarının nüshaları Çalışma kâğıdı: Gün içinde hangi kurallara uymalıyız?
Ders 3	Yaşamın hangi alanlarında kurallara ihtiyacımız vardır?	Grup çalışması: Resmi olmayan kuralları kim “uydurur” ve kim uygular?	
Ders 4	Yasaları kim oluşturmaktadır? (Yasaların oluşturulması için kurallar)	Grup çalışması: hangi kurallar yasaların adil olmasını sağlar?	
Ek çalışma	Okul müdürü veya pedagojik danışman ile takip görüşmesi		

Eğitim Hedefleri

İnsan hakların korunması için oluşturulan yasalar, siyasi toplumda ne ise, okul kuralları da buna benzer bir amaca hizmet eder.

Deneyimlerden öğrenmek - örneklerden öğrenmek.

Okulun kuralları ve siyasi toplum seviyesindeki yasalar arasındaki benzerlikler:

- Üyeleri arasında kurallara riayet etmeye anlaşması olmadan hiçbir topluluk yaşamını sürdüremez.
- Yasalar güçsüz olanları korur. Yasalar, insan ve çocuk haklarını uygulamak için bir araçtır.
- Yasalar uygulanmalıdır, ancak bu bir istisna olmalıdır. Yasalar ancak genel olarak anlaşılırsa ve benimsenirse işe yarar. Dolayısıyla yasalar adil olmalıdır.

Okul ve siyasi toplum arasındaki farklılıklar:

- Yasaların oluşturulması ve uygulanması yetkinin kullanılmasıdır. Yetki kontrole tabi olmalıdır. Dolayısıyla yasalar insan hakları ilkelerine bağlı kalmalıdır ve demokratik toplumlarda yasaların oluşturulması ve uygulanması yetkisi paylaşılmalıdır ve kontrol edilmelidir.
- Okul topluluğu içinde, okul kurallarının belirlenmesi ve uygulanması sorumluluğu okulun müdürü ve personelinin sorumluluğundadır. Ancak, (toplumun yasaları gibi), okul kuralları çocuk hakları ışığında tartışmaya açıktır ve öğrenciler kuralları ihtiyacını anlamalı ve benimsemelidir.

Çocuk hakları derslerinde düşünülmesi gereken kilit sorular		
Konu	Nasıl	Amaç
<i>Öğretmen</i>		
Öğrenciler, çocuk hakları konusunda ne biliyor?	Sınıf içinde ya da okul topluluğunda çocuk haklarına ilişkin ilkeler nasıl uygulanmıştır?	Okul dışında nasıl davranmak gerektiğini öğrenmek: Gelecekleri için öğrenciler neleri öğrenmişlerdir?
Çocuk hakları, devlet hukukunun bir parçasıdır ve herkesi bağlar. Buna rağmen, dünyanın hiçbir yerinde tam uygulanmamıştır.	Öğrenciler, eşitsiz yetki dağılımı ile nasıl baş edeceklerini öğrenirler. Haklarını kullanırlar ama başarabildiklerinin sınırlarının ne olduğunu öğrenirler.	Öğrenciler için, bu deneyim önemlidir çünkü sivil toplumda bir sivil yetişkin olarak onlara müzakerelerde zorluklar veya siyasi yenilgiler ile baş edebilmelerine yardımcı olacaktır.
<i>Öğrenci</i>		
Çocuk hakları konusunda ne öğrendim?	Sınıfta çocuk haklarını nasıl deneyimledim?	Artık ne gibi davranışlar sergileyebiliyorum?
Birlikte yaşam için hak ve sorumlulukların önemli olduğunu biliyorum. Çocuk haklarının da bu çerçevede olduğunu biliyorum.	Hak ve sorumlulukların zorlu müzakere sürecini uygulamayı öğrendim.	Bildiklerimi kullanarak hak ve sorumlulukları tartışabilirim. Yetkililerin temsilcileri ile müzakere ve tartışma yapabilirim ve onları hem dinleyebilirim hem de tartışabilirim.

Didaktik Yaklaşım

Dersler, giderek genişleyen, iç içe geçmiş daireler örüntüsü içinde uygulanacaktır. Birinci ders, bir okul kuralının ihlalden sonra uygulanması vakasını inceleyecektir. İkinci ders, okul kurallarının hangi amaçlara hizmet ettiğini inceleyecektir ve okul kurallarının bazı çocuk haklarını koruduğu ve okulun iyi işleyebilmesi için önemli araçlar olduğu konusu ele alınacaktır. Üçüncü ders, okul deneyimlerinin ötesi giderek, yaşam içindeki diğer alanlardaki kuralları inceler. Dördüncü ders ise, kurallardan yasalara bir çizgi çizer ve herkesin uygulaması beklenen yasaların oluşturulması yetkisinin kimde olduğu sorusu sorulur.

Hazırlık

İlk dersten yaklaşık bir hafta önce, öğretmen öğrencilere şu görevi verir: öğrenciler, yakın geçmişte okul kurallarının ihlal edildiği ve bir öğrencinin uyarı aldığı veya cezalandırıldığı bir vaka hakkında bilgi toplamak. Öğrencilerden, birkaç standart sorular setinin kılavuzluğunda, notlar tutmaları istenir. Neyse ki okullarda öğrencilerin cezalandırıldığı vakaları çok sık görülmemektedir, dolayısıyla, hangi vakaya odaklanacakları konusunda öğrenciler uzlaşa sağlayabilir.

Materyaller

Standart bilgi notu

<p>Kilit Sorular</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ne olmuştur? 2. Kimleri ilgilendirmektedir? 3. Hangi ceza verilmiştir? (Verildiyse)

Ders 1: Yaramazlık yapan bir öğrenci (vaka çalışması)

Oturma düzeni: grup çalışması yapabilmek için öğrenciler masalarında otururlar.

Görev ile ilgili bilgiler

Bazı öğrenciler toplu bir oturumda vakaları ile ilgili bilgi verirler.

Söz konusu vaka ile ilgili sorun sınıfça tespit edilir. Bu etkinlik ile okul kuralı hatırlatılır ve uygulanır. Öğretmen, görüş bildirmeleri için öğrencilere söz hakkı verir. En az 5-10 öğrenci katılım sağlamalıdır. Vakaya göre, görüşler tartışılabilir ya da öğrenciler hem fikir olabilir (ör. “Bir şeylerin yapılması doğru olmuş” ya da “Cezanın adil olmadığını/çok ağır olduğunu düşünüyorum”).

Öğretmen, bir öğrenciden görüşlerin özetlenmesini isteyebilir ya da kendi özetler. Örnek teşkil etmesi için, varsayalım ki bir öğrenci sabahları sıklıkla geç kalmaktadır ve öğretmenleri onunla bu konuda birçok kez konuşmuştur ve şimdi ise okuldan geç çıkma cezası almıştır.

Öğrencilerin görüşleri birçok hususa değinebilir: bir okul, ancak bütün öğretmenler ve öğrenciler zaman çizelgesine sadık kalırsa uygun biçimde işleyebilir; öğrencinin davranışı, kendisinden başka diğer öğrencilere zararı yoktur; öğrencinin bu şekilde davranmasının öze bir sebebi olabilir, öğrencinin cezaya değil, yardımca ihtiyacı vardır.

Bu kapsamda, öğretmen öğrencilere şu görevi verir: vaka değerlendirmelidir, vakanın anlaşılabilmesi için karmaşık sorunların daha derin bir incelemesi gerekir. Öğretmen, öğrencilerin daha önce cevapladıkları soruları da içeren ve yeni soruların da bulunduğu bir çalışma kâğıdı verir. Bu sorular temeldeki soruna ve okul kurallarının işlevine odaklanmaktadır.

Grup üyeleri vaka ile ilgili bilgileri paylaşırlar, çalışma kâğıdına kaydederler ve özellikle vakanın özüne inen 4. ve 7. sorular olmak üzere, tartışırlar. Grubun sunucular, bu iki soruya verilen cevapları sunmalıdırlar. Dersin geri kalan kısmı bu görev için ayrılır. Sunumlar, ikinci dersin başında yapılacaktır.

Vaka Çalışması: Yaramazlık yapan bir öğrenci
1. Ne olmuştur?
2. Vakayı kim keşfetmiştir ya da kim rapor etmiştir?
3. Kimleri ilgilendirmiştir bu olay?
4. Sorun nedir? (Okulda iş ve yaşamı korumak zorunda kalınmış mıdır?)
5. Bu vakada, okulun hangi kuralı geçerlidir?
6. Hangi ceza verilmiştir? (Verildiyse)
7. Yaramazlık yapan öğrenci ve diğer öğrenciler için cezanın etkisi ne olmuştur?
8. ...

Çalışma kâğıdı toplu oturumda gerekirse uyarlanabilir ya da genişletilebilir.

Ders 2: Neden okulun kuralları vardır?

Vaka çalışmasını genellemek: Söz konusu sorun neydi? (Toplu diyalog ve anlatım)

Ders, grupların sunumları ile başlar; ilk turda soru 4 (bu vakanın temelindeki sorun neydi?), daha sonra ise soru 7 (cezanın “suçlu” ve diğer öğrenciler üzerindeki etkisi) sunulur.

Öğrenciler dikkatlice dinlemelidir. Görevleri, grupların hangi noktalarda hem fikir oldukları ve hangi hususlarda ayrıştıklarını belirlemektir. Bir sonraki toplu oturumda, dinleyiciler sunumlardan anladıklarını belirtirler. Öğretmen, gerektiğinde öğrencileri düzeltir veya konularla ilgili ek bilgi verir.

Sadece okula geç kalan öğrencinin durumunda değil, genel olarak öğrencilerin bulgular şöyle olacaktır: hepimizin temel insan ve sivil hakları vardır ve bunlar okulda da gözetilmelidir. Okulun bu hakları uygulayabilmesi için, bazı koşullar gözetilmelidir. Öğretmen veya öğrenci bu fikri şöyle açıklayabilir: okul, birçok genç ve yaşlı kişilerin bir araya gelerek birlikte çalıştığı bir yerdir. Bu işe düzen içinde olmalıdır ve bunun için kurallar gereklidir. Bu kurallar arasında herkesin, öğretmenin dâhil, sınıfta zamanında bulunarak derslerin zamanında başlayıp bitmesi vardır.

Dahası; okul, çocuk ve gençlerin önemli haklarını korumaktadır - bunların ilki ve önceliklisi eğitim hakkıdır.

Öğretmen bunu öğrencilere nutuk verir gibi anlatmalıdır. Her öğrenci bilir ki okul böyle çalışır. Öğrenciler eğitim haklarının olduğunu ve bunun uygulandığının farkında olmayabilirler ancak neden okulda olduklarını ve iyi bir okulun nasıl işlediğini bilirler.

Bu hak nerede belirtilmiştir? Öğrenciler çocuk hakları sözleşmesi olarak cevap vereceklerdir; bilmiyorlarsa, öğretmen bunu söyleyecektir.

Öğretmen, kısaca okul yaşamında neden çocuk haklarının önemli olduğunu anlatır.

Bu anlatım, flip-chart ile desteklenir. Flip-chart üzerinde, bir sonraki derste öğrencilerin kullanacağı çalışma kâğıdının bir örneği yer alır. Flip-chart ve çalışma kâğıdı çocuk haklarının listesini içerir. Örneği aşağıda görülmektedir:

Neden okulun kuralları vardır? Çocuk ve genç hakları (1989 Sözleşmesi)	Okulun hangi kuralları bu hakları karşılamaktadır?
Madde 13: İfade özgürlüğü	
Madde 14: Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü	
Madde 24: Sağlığın korunması	
Madde 28: Eğitim hakkı, yüksek öğrenime erişim ve okula düzenli devamlılık sağlanması için tedbirlerin alınması	
Madde 31: Çocuğun dinlenme ve eğlence hakkı Madde 33: Narkotik uyuşturuculardan korunma Madde 37: Zalimce muameleden korunma	

*Okul kurallarına çocuk hakları penceresinden bakmak:
Neden kurallar belirlenmiştir?*

Şimdi sınıf, örnek olayı bırakarak, okul kurallarına daha detaylı bir şekilde inceler.

Öğretmen dersin konusunu tahtaya yazar: “Neden okulun kuralları vardır?” Öğretmen, görevi sınıf anlatır:

- Öğrenciler dört kişilik gruplara ayrılır. Bu çalışma 10-15 dakika sürecektir.
- Öğretmen, öğrencilere okul kurallarını dağıtır.
- Her gruba bir flip-chart ve keçeli kalem verilir.

Gruplardan istenilen çalışma şudur:

1. İlk etapta tek başınıza çalışın. Okul kurallarını okuyun. Mümkün olan yerlerde, kuralları çocuk haklarından birisiyle ilişkilendirin.
2. Şimdi bir ekip olarak çalışın. Fikirlerinizi paylaşın ve hangi okul kuralının hangi çocuk hakkı ile eşleştiği konusunda uzlaşa sağlamaya çalışın. Sonuçlarınızı çalışma kâğıtlarınıza yazın.
3. Eğer hiçbir kuralın çocuk hakları ile eşleşmediğini düşünüyorsanız, kuralları dikkatlice yeniden okuyun.
4. Gruptan iki sunucu belirleyin.

Gruplar çalışırken, öğretmen gözlem yapar ancak çalışmalarına bir yorum getirmez ve hatalarını düzeltmez.

Öğrenciler, sonuçlarını sınıfa sunar. Öğretmen, sunumlar sırasında ve tartışma sürerken, sağlam gerekçelendirme yapılmasını ister.

Dersin son 5 dakikasında, öğretmen tahtaya yazılmış olan dersin konusu olan soruya yeniden dikkat çeker: Neden okulun kuralları vardır?

Öğrenciler dersin özetini tahtadaki soruya cevap vererek çıkartabilir: Okul, her çocuk ve gencin eğitim alma hakkı amacına hizmet eder. Okul kuralları, okulun sorunsuz olarak yönetilmesi ve etkili bir biçimde hedefini gerçekleştirme için vardır. Bazı öğrencilerin bu sonucu dersin başlarında anlamış olması olasıdır ve öğretmen bunu tahtada belirtmelidir.

Eğer zaman kalırsa, öğretmen bu özeti tahtaya yazabilir. Fakat öğretmen bu soruyu ve cevabını defterlerine yazmalarını öğrencilerinden ister.

Tahtada şunlar yazılı olabilir:

İlk birkaç fikir	Neden okulun kuralları vardır?
Kurallar olmadan hiç bir şey yolunda gitmez. Hepimiz istediğimiz zamanlarda gelir ve giderdik. Ne yapmamız gerektiği söylenmelidir.	Tüm çocuk ve gencin eğitim alma hakkı vardır. Öğrencilere mümkün olan en iyi eğitimi verebilmek amacıyla, okulumuzun uygun biçimde işlemesi için okul kuralları gereklidir.

Öğretmen, öğrencilere şu çalışmayı ödev olarak verebilir: derste kullanılan çalışma kâğıdının arkasına yazılabilir.

Gün içinde hangi kurallara riayet ediyoruz?
Haftanın bir gününü seçin. Bu gün için bir günlük tutun ve uymanız gereken kuralları yazın. Nasıl davranmanız gerektiğini ve ne yapmanız gerektiğini söyleyen kuralları ele alın, örneğin: – evde ailenizle birlikteyken; – arkadaşlarımız ile bulduğunuzda; – bir dükkândan bir şey alınca; – şehirde dolaşırken. Başka zamanlarda, farklı kurallar önemli olacaktır. Kurallar arasında, hangilerinin yazılı resmi kurallar olduğunu, hangilerinin ise yazılmamış, resmi olmayan kurallar olduğuna karar verin. Örneğin, okul kuralları resmidir. Sofrada iken veya ailemiz ve arkadaşlarımız ile birlikteyken nasıl davranmamız gerektiğini anlatan kurallar ile resmi olmayan kurallardır.

Saat	Kural	Resmi/Resmi olmayan
...		
07.00		
08.00		
09.00		
10.00		
11.00		
12.00		
13.00		
14.00		
15.00		
16.00		
17.00		
18.00		
19.00		
20.00		
21.00		
22.00		
...		

Ders 3: Yaşamdaki kuralları kim koyar?

Hedef

Bu ders, yeni bir bakış açısıyla değerlendirdikleri kişisel deneyimlerine başvurarak, öğrencilere uzman gözüyle bakabilme potansiyelini sunar. Bir ders planlamasında bu potansiyelin nasıl kullanılacağını öngörmemiz mümkün değildir; dolayısıyla, ders olası veya olması düşünülen şekliyle tanımlanmaktadır.

Öğretmen, öğrencilerden ev ödevlerinden bir ya da iki örnek okumalarını ister. Öğretmen, öğrencilerin resmi ve resmi olmayan örneklerden okumaları sağlar.

Tüm öğrenciler örneklerini paylaştıktan sonra, öğretmen iki örnek seçerek, tahtada basit bir matris çizer ve örnekleri içine yerleştirir. Matrisi çizerken, bir sonraki adımı açıklar. Örnek teşkil etmesi için aşağıda bir matris verilmiştir ve olası iki kural örneği sunulmuştur. Ancak, öğretmen dilerse farklı örnekler kullanarak, öğrencilerin uzman görevini üstlenmesini sağlayabilir.

Kural Türü	İçeriği	Kuralı koyan	Kuralı uygulayan
Resmi Kural (örnek, yasa):	Trafik ışığı kırmızıyken karşı karşıya geçilmez.		
Resmi olmayan kural	Sofrada geçirilmez.		

Öğretmen, öğrencileri bilgilerini aktarmaları için davet eder. Trafik kuralı – aslında bir yasa - (Trafik Bakanlığı ve Parlamento tarafından belirlenmiş taslak bir yasadır), karmaşık değildir; bu kural polisler tarafından ve gerekirse de mahkemelerce uygulanır (örneğin, cezalar vererek). Öğretmen,

öğrencilerden birer uzman olarak davranmalarına imkân tanır ve toplu bir diyaloga katılmalarını teşvik eder. Bilgiler tabloya eklenir.

Ancak, öğrenciler, resmi olmayan bir kuralı kimin koyduğunu açıklamakta zorlanacaklardır. Buradaki örnek ele alındığında (sofra adabı), bunun geleneksel olduğunu söyleyebilirler veya anne-babalarının ve yetişkinlerin vurguladığı bir şey olduğunu söyleyebilirler. Bazı öğrenciler bu kuralı uygulamadan bile yaşayabilir! Büyük olasılıkla, özellikle anne-babaları ortamda bulunuyorsa bu kural ihlal edildiğinde yaptırımların açık olduğunu söyleyeceklerdir. Azar işitirler veya masadan kalmaları bile istenebilir. Bunun dışında, daha az görünür bir yaptırım vardır, o da hakkında olumsuz düşünülmesi. Bu açıdan bakıldığında, yazılmamış kuralların uygulanmasında hepimiz bir rol oynarız.

Fakat sınıfta diyalog bu noktaya gelmeyebilir. Öğrenciler, resmi olmayan kuralların mimarlarını ve uygulayıcılarının kim olduğunu merak edebilir. Her seferinde, öğrenciler kendi uzmanlarıdır ve kendi günlük yaşamlarını yöneten kurallara örnekler toplayarak kendilerini hazırlamışlardır.

Öğretmen, öğrencilerin dörder, beşer kişilik gruplara ayrılmalarını ister. Görevleri, çalışma kâğıtlarındaki resmi olmayan kurallara verdikleri örnekleri paylaşmak ve bu gibi kurallara uyulması için nasıl bir uygulama yapabileceklerini öğrenebilmektir.

On dakika çalışmadan sonra, toplu oturuma yeniden dönerek bilgilendirme yaparlar.

Sonuçların şunlara benzer olması beklenmektedir: kendi etki alanları, akran grupları için geçerli olan kurallarda en güçlüdür ve ebeveyn veya öğretmenleri gibi yetişkin kişilerle olan etkileşimlerinde daha zayıftır. Ayrıca, resmi olmayan kuralların tartışılabilirliğini öğrenirler; bir kuralı sorgulamak ya da uymamak ile daha uygun buldukları yeni bir kuralın uygulanmasını sağlayabilirler.

Son bir tartışma ortamında; öğrenciler, resmi olmayan kuralların tartışılmasının topluma bir katılım şekli olduğunu keşfederler ve bir kuralın konması veya uygulanmasının da bizi yetki sahibi yaptığını öğrenirler.

Ders 4: Yasaları kimlerin yapmasına izin verilmelidir? (Yasaların oluşturulması için kurallar)

Öğretmen, bir önceki dersin bulgularını hatırlatarak derse başlar. Öğrenciler resmi olmayan kuralları ele almışlardır ve bunların oluşturulması ve uygulanmasında yaşanan sorunları keşfetmişlerdi. Resmi kurallar için de örnekler vermişlerdi. Bu derste, yasaların nasıl oluşturulması gerektiği ele alınacaktır.

Öğretmen bir örnekle başlar: sınıfa gösterebilmek için büyük bir kâğıda ya da kartona bir cümle yazar.

Nisan ayında doğan hiçbir erkek vergi ödemek zorunda değildir.

Öğrenciler bu konuda serbestçe fikirlerini söyleyebilirler, gerekirse açık uçlu sorular sorularak tetikleme yapılabilir. Görüşler, şu hususlara odaklanabilir:

- Bu yasa adil değildir; ayrımcılık yapılmaması ilkesini ihlal etmektedir.
- Nisan ayında doğan kadınlara karşı ayrımcıdır.
- Bu yasa, açıkça küçük bir grup insanın çıkarlarına hizmet etmektedir, yani Nisan ayında doğan erkekler. Eğer yapabilselerdi, böyle bir yasayı yürürlüğe koyarlardı.
- Yasalar, herkesin iyiliğine hizmet etmelidir. Dolayısıyla bu gibi yasalar engellenmelidir.
- Adil olmayan yasalar toplumda çatışmaya yol açabilir ve hatta toplumu yok edebilir bile.

Öğretmen, öğrencilerden dörder veya beşer kişilik gruplar haline ayrılmalarını ister ve şu görevi verir: öğrenciler, adil olmayan yasalara karşı koruma sağlamak için gerekli kural ve ilkelerin ne olması gerektiğini tartışır. Yapacakları sunum için en fazla üç temel unsur belirlemeleri istenir.

On dakika sonra, öğrenciler görüşlerini toplu oturumda açıklarlar. Gruplar arasında farklılıklar olacağı gibi, birbirleriyle hemfikir de olabilirler.

Öğrenciler, fikirlerinin gerçek siyasi yaşamın bir parçası olmadığını bilirler ve kendi ülkelerinde yasaların nasıl oluşturulduğunu merak ederler. Böyle bir soru karşısında, öğretmen kısa bir bilgilendirme yapar. Söz konusu ülkeye göre bilgiler elbette farklı olacaktır; ancak örnek teşkil etmesi amacıyla, bu bilgilendirme şöyle olabilir:

Anayasa, insan haklarını içermektedir; bunlara eşitlik ve kişisel özgürlükler ilkeleri de dâhildir. Ayrıca, yasaları kimin oluşturabileceği konusunda da bir bölüm içerir: bu kişiler bir grup temsilciden oluşur ve yasalar çoğunluk oyları ile onaylanır. Bu temsilciler, seçim yolu ile göreve getirilir ve dolayısıyla vatandaşların denetimine tabidir. (Eğer vatandaşlar da oylama yöntemi ile yasaları oylayabiliyorlarsa, bu da ifade edilmelidir.)

Ek Çalışma

Eğer zaman kalırsa ve öğrenciler de ilgilenirse, bir okul kuralını ele alabilirler ve bu kuralın çocuk veya genç haklarına nasıl hizmet ettiğini değerlendirebilir ve kim tarafından uygulandığını inceleyebilirler. Okulun müdürü veya okulun pedagojik danışmanı ile bir görüşme yapmak için sınıf bir sunum hazırlayabilir. Bu ek çalışma, öğrencilerin okul yaşamına katılmalarına imkân sağlar ve bilgilerini bir gerçek yaşam durumuyla kullanabilme imkânı tanır.

Bölüm II

Arka Plan Bilgisi, Belgeler ve Eğitim Materyalleri

“Ama o zaman bu durum ihlal etme hakkım olduğu anlamına gelmez mi?” Sınıfta Çocuk Hakları

Bir örnek: öğrenciler gruplar halinde oturmaktadırlar. Sıraları, grup masalarını oluşturmaktadır ve bu masalara küçük kartlar konulmuştur. Bir masada tavşanlar, bir diğerinde ayılar ve bir başka masada kaplanlar oturmaktadır. Heyecan içinde tavşanlardan biri masalarındaki zarfı açar. Öğretmen, 8 yaşındaki öğrenciye sesli okumasını ister.

Tavşan okur: “Çocukların ulaşılabilir en üst düzeyde sağlık ve tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkı vardır,” sonra tekrar oturur. Öğretmen devam eder, “orada bir rakam yazılıdır; matematik yapmıyoruz ama o rakam önemlidir!” Tavşan itaatkâr bir şekilde arka ayaklarının üzerinde durur ve tekrar okur: “Madde 24”. Öğretmen memnun olmuştur. Tavşan, sınıfın ön bölümünde yer alan tahtanın olduğu yere gelir. Madde 24, balon şeklinde kesilmiş bir renkli kâğıda yazılmıştır. Tahtaya yapıştırılabilir.

Tahtaya birçok balon asmak için yer vardır. Tüm balonların arasında “Çocuk Hakları” yazan bir balon daha olacaktır. Öğretmen mutludur ve öğrencilerine der ki: “Bu, sizin sahip olduğunuz bir hakktır.” Sonra devam eder: “Tüm zarflarda daha fazla haklar vardır; her bir hak, bir balondur.” Öğrenciler konuyu anlarlar ve artık tüm eller havaya kaldırılmıştır. Hepsi zarfları açmak, okumak, tahtaya balon asmak ve övgü almak için sabırsızlanmaktadır.

Bu etkinlik 45 dakika boyunca sürer. Şimdi sıra ayılardan birisindedir, bir kız ayı. Ona Madde 30 denk gelmiştir, okur: “Çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dininin gereklerini yerine getirme ve kendi dilini kullanma hakkına sahiptir.” Yan masadaki kaplanlardan biri ekler: “Çocukların dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve kültürel yaşama ve sanat etkinliklerine katılma hakkı vardır. Madde 31.”

Üçüncü sınıf öğrencileri neşeli, istekli ve aktif bir haldedir. Çok fazla hareket, fısıldama vardır ve herkes söz almak istemektedir.

Peki, bu iyi bir öğretim için bir örnek midir? Çocuk hakları ile ilgili iyi bir ders midir?

Çocuk hakları nasıl iyi öğretilir?

Bu soruları cevaplarırken, tüm gerekli tedbirler göz önünde tutulmalıdır. Nihai bir cevap verebilmek için iyi öğretim yaklaşımları ve kriterleri çok farklıdır. Ancak, sorulması gereken soru şudur: Çocuk Hakları Sözleşmesindeki maddeler öğretime nasıl dâhil edilmelidir?

İlk söylenmesi gereken şey, genel olarak iyi öğretim ile çocuk haklarının öğretimi arasında bir ayırım yapılamayacağıdır. Fark, oldukça basit bir şekilde şudur: bazı durumlarda, öğretmen-merkezli öğretim ilkelerini kullanmak mümkün olabilir; çünkü çocuklar bu şekilde sosyalleşmiştir. Ancak, çocuk hakları gibi bir konu ele alınıyorsa, öğretim kapsamına öğrencilerin gerçek deneyimleri ve soruları dâhil edilmelidir. Çocuk hakları sözleşmesinin 12. Maddesini düşünün. Öğrencilere, “görüşlerini özgürce ifade edebilmeleri” hakkına sahip olduklarını onlara nasıl öğretebilirim? Çocukların “görüşlerini özgürce ifade etme” hakkı olduğunu ve “kendilerini etkileyen her türlü konuda çocukların görüşlerine uygun bir şekilde ağırlık verilmesi gerektiğini” çocuklara nasıl öğretebilirim? Çocukları ve gençleri kendi eğitim ve okullarından daha fazla ne etkilemektedir?

Etkileşimli Öğretim

Çocuk hakları öyle bir biçimde öğretilmelidir ki, sadece kâğıt üzerinde kalmamalıdır ve matematik formülleri ya da gramer kuralları olarak fiil zamanları gibi çocuk haklarına ilişkin cümleler çok iyi bir şekilde öğrenilmelidir. Bu konuların ciddiyet içerisinde “tahtaya yaz ve anlat” yöntemiyle öğretilmesini gerektiren bir durum yoktur, ancak çocuk hakları konusunda etkileşimli öğretim yöntemine bakmamız gerekir.

Öğretim yöntemi, iletilecek mesajın en az yarısını taşır. Kuşkusuz, bu öneri yeni bir öneri değildir. Daha iyi bir öğretim için üç adım atmamız gerekmektedir. Bunları, aynı zamanda öğrenme sürecinin üç kategorisi olarak da adlandırabiliriz.

Öğrenciler:

- çocuk haklarını anlamayı (bilgi);
- çocuk haklarını aktif olarak uygulamayı (beceri); ve
- kişisel değer ve tutumlarını geliştirmeyi (tutumlar)

öğrenmelidir.

Eğitim-öğretim dünyasında, eğitimin üç yıldızı - bilgi, beceri ve tutum - nesillerce öğretmenlere rehberlik etmiştir. Bunlar çok iyi bilinmektedir, ancak göz ardı edilmeye devam edilmektedir. Öğretim çoğu kez bu üç unsurun birine indirgenmektedir ve bu da çocukların anlamı öğrenim ve eğitimini eksik bırakmaktadır.

Bilgi

Çocukların, çocuk haklarını bilmesi elbette ki mantıklı bir fikirdir. Ancak bunu öğretmenin yöntemi konuyu deftere yazma ve defterde sıkıcı bir metnin yer alması mı olmalıdır? Aslında, çocuk hakları keşfedilecek ve incelenecek bir şey olmalıdır. Öğrenciler kilit konuları tespit etmeli, bu konular hakkında bilgi toplamalı ve topladıkları bilgilerini analiz edebilmelidir. Bu bilgilerin üzerinde çalışılmalı, işlenmeli ve sorgulanmalıdır. Bunu yapabilmek için öğrenciler deneyimlerini tartışabilmelidir ve arka plan bilgilerine ve kategorilerine bağlantı kurabilmelidirler; kurallar, kavramlar ve ilkeler konusunda öngörü sahibi olabilmelidirler. Kısaca, bilgi olmadan anlama gerçekleşmez, anlama olmadan da bilişsel yapıların aktif bir yapılandırması söz konusu olamaz. Bu sadece çocuk hakları konusuna değil, her öğrenim konusu için geçerlidir.

Beceriler

Öğrenciler, bildiklerini anladıklarını aktif olarak uygulayabilmelidir - başka bir deyişle, öğretimde proje unsurları olmalıdır. Bu yapılmazsa, etkinlik yapay ve gerçek yaşamdan uzak kalır. Çocuk hakları gerçektir ve ciddi hususları içerir; öğrencileri, adalet ve sosyal değişim için küresel çabalara katılmaya teşvik eder. Bu yöndeki ilk adımlar yaşadıkları yer ve öğretim ortamı olmalıdır: okul bahçesinin nasıl tasarlanması veya donatılması gerektiği, öğrencilerin okula geliş yollarının nasıl kontrol edilebileceği, uyuşturucu kullanımını önleme, sınıfta tartışma yapılırken nasıl davranıldığı, sınıf kuralları, boş zamanları geçirmek için imkânlar, v.b. Tüm sınıflarda ve derslerin içeriklerinde sonsuz sayıda konu çeşitliliği bulmak mümkündür. Bu konular ile ilgili yapılan etkinlik ve çalışmaların bilinçli bir şekilde ve açıkça çocuk hakları sözleşmesinin ilkeleriyle ilişkilendirilmesi önemlidir. Birçok öğretmen, belki de farkında olmadan, zaten bu çizgide çalışmalarını sürdürmektedir.

Tutumlar

Öğrenmek ve uygulamak, ancak işin yarısı anlamına gelir. Kişisel görüşlerini netleştirmemiş, kişisel tutumlarını ifade etme ve aktif olarak bunları değiştirme şansı bulamamış bir öğrenci için bu çocuk hakları derslerini de ancak okulda verilen ve ders kitapları kapatıldıktan ve karneler dağıtıldıktan sonra unutulmuş dersler arasında kalacaktır.

Drama etkinliği ortamlarında, farklı görüşler test edilmelidir ve öğrenciler kendi örneklerini savunmak için eğitilmelidir. Beğenmeme durumlarına ve uyuşmayan fikirlere de yer ayrılmalıdır. Öğretmenler doğru görüşlerin ve tutumların neler olduğunu tanımlamamalıdır.

Ufak dahi olsa, atılacak adımlar

Üçüncü sınıf için yukarıda verilen balon örneğine geri dönelim. Bu örneği, yukarıda tanımlanan karmaşık, çok-boyutlu bir öğretim yaklaşımı olarak değerlendirebiliriz. Bu kavram, bilgi, uygulama becerileri, tutumların geliştirilmesi ve görüşlerin ifade edilmesi arasında bir ayrım yapar.

Bu standartlar çerçevesinde bu derste birçok eksik unsur olduğuna işaret edilebilir. Yine de bu kriterleri mekanik olarak uygulamamız gerekir. Öncelikle, daha önceki derslerde neler olduğunu ve sonraki derslerde neler yapılacağını bilemeyiz. Hepsinden önemlisi kendisini adanmış bir öğretmenle öğrencilerin tamamı aktif olarak derse katılım göstermiş ve neşe içerisinde bir ders yapmıştır. Bundan böyle, öğrenciler her şeyi (henüz) tam olarak anlamamış olsalar bile çocuk haklarını renkli balonlarla, övgülerle ve kahkahalarla ilişkilendireceklerdir.

Bir husus daha: Bu ders, 1998 sonbaharında Gorazde’de gerçekleşmiştir. Gorazde, Bosna-Hersek’te bir kasabadır ve savaş sırasında izole edilmiş, dış dünyadan kopmuş ve neredeyse unutulmuştur. Dini özgürlükler ve azınlıkların korunması ile ilgili konuların okulda ele alınması heyecan verici bir deneyimdir ve ne öğretmen ne de öğrenciler için kolay bir husus değildir. Bu dersten bir detay daha paylaşabiliriz. Zil çalmadan kısa süre önce, öğretmen, üçüncü sınıf öğrencilerine derste ne öğrendiklerini sorar. Hınzır bir tavşan kız elini kaldırır ve şunu der: “Artık Madde 31 olduğunu ve bu maddede benim dinlenme ve eğlenme hakkım olduğunu öğrendim. Bu durumda, benim şu anda bir ara verme hakkım var, değil mi?” Tüm sınıf güler.

Çocuk haklarını öğretmek: Öğretim yönteminin seçimi için kilit sorular

Bu kılavuzla başka etkinlikler veya konulara transfer edilebilecek yaklaşımlar (göreve dayalı öğrenme, sorun çözmeye odaklanma, etkileşimli ve öğrenci-merkezli öğrenme, insan ve çocuk hakları ilkeleri ile çerçevelenen okulun toplum model olması) temelinde çocuk hakları öğretimi için kısa projeler sunulmuştur. Bu yaklaşımdaki öğretim yöntemleri, verilmesi istenilen mesajın önemli bir kısmını oluşturur. İçerik ve öğrenmeyi destekleyen yöntemleri seçebilme yetkinliği, bu kitapta sunulan projelerin geliştirilmesi ile tercih edilen öğretim yöntemlerine ilişkin kilit soruları cevaplamaya yöneliktir. Bu kilit sorular, gelecekte benzer projelerin planlanmasına bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

Kilit Sorular	Bu kitaptaki modüllere atıflar
Konular ve yöntemler öğrencilerin bilgi, tutum ve beklentilerine uygun mu?	Öğretmen kendi karar vermelidir ve öğrencilerin ne gibi rehberliğe ihtiyacı olduğuna karar vermelidir.
Öğrencilerin yapısı (cinsiyet, etnik geçmiş, öğrenim ihtiyaçları, vb), sınıfın öğrenim koşullarını tanımlar. Öğretmen, yöntemlerin seçiminde bu koşulları göz önünde bulundurmuş mudur?	Bu soruya ancak öğretmen cevap verebilir. Sınıf özel öğretim koşulları nedeniyle, belirli sorunların veya ihtiyaçların karşılanması için öğretim ünitesinin uyarlanması gerektirebilir.
Yöntemler, öğrencilerin öğrenme isteğini tetikliyor ve sürdürüyor mu?	Göreve dayalı öğrenmenin genel yaklaşımı öğrencilerin aktif katılımını sağlamaktadır.
Yöntemler, öğrencilerin kişisel inisiyatiflerini destekliyor mu ve öğrenme süreçlerini düzenlemelerine imkân tanıyor mu?	Tüm öğretim modülleri proje olarak tasarlanmıştır. Bu, öğrencilere kendi çalışmalarını (örneğin, zaman yönetimi) için sorumluluk verir. Başarısızlık riski, gerçek yaşam durumlarıyla eşleşmektedir; ve empati kurarak yansıtılırsa, önemli öğrenim imkânları sunmaktadır.
Yöntemler, öğrencilerin kişisel deneyimlerini ve eylemlerini yansıtılmalarına imkân tanıyor mu?	Her modülün değerlendirme aşaması vardır. Bunların bazılarında, öğrencilerin öğrenim deneyimleri sorulmaktadır.
Yöntemler, öğrencileri sorunlara ve konulara farklı açılardan bakabilmeye teşvik ediyor mu?	1. Sınıf - Benim bir adım var. Çocuklar birbirlerini nasıl algıladıklarının farkına varırlar ve her bireyin benzersiz bir kişiliğe sahip olduğunu öğrenirler. 8. Sınıf - Afiş. Bir çocuk hakkı, farklı bakış açılarından incelenir.

Kilit Sorular	Bu kitaptaki modüllere atflar
Yöntemler sınıfta eleştirel düşünme ve tartışmaları destekliyor mu?	Tüm modüller eleştirel düşünme ve tartışmalarını desteklemektedir.
Yöntemler, “akıl, yürek ve eller” ile öğrenmeye imkân tanıyor mu?	Sanat eseri, hazine sandığı, büyücü rolü yapmak
Yöntemler, öğrencilerin yeterliklerini deneyimlemelerine imkân tanıyor mu?	Farklı ortamlarda öğrenme (bireysel çalışma, işbirlikli öğrenme, toplu oturumlar) Projeler, görünür çıktılarla sonuçlanır. Öğrenmelerini değerlendirme, öğrencilerin ilerlemeleri ve başarılarının farkına varmaya yardımcı olur.
Yöntemler, farklı öğrencilerin, farklı öğrenme türlerini uygulamalarına imkânı tanıyor mu (yapılandırıcı öğrenme)?	Bireysel öğrenme yöntemleri ve çeşitli etkinlikler, farklı öğrencilerin ihtiyaçlarının gelişmesini ve çalışmasını sağlar.
Yöntemler, öğrencilerin temel becerileri geliştirmeleri konusunda eğitilmelerini sağlıyor mu (örneğin, bilgi toplama, sunum yapma, proje planlaması, ekip çalışması)?	Bilgi toplama, sunum yapma, proje planlaması, ekip çalışmaları dâhil olmak üzere, proje çalışması ile temel beceriler en iyi şekilde öğretilmektedir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi hakkında sıkça sorulan sorulardan bazıları

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi Nedir?

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, genç insanlarla ilgili bir evrensel insan hakları anlaşmasıdır. BM Genel Kurulu tarafından 1989 yılında kabul edilmiştir. Sözleşme, genç insanların hakları ile ilgili 41 maddeden oluşmaktadır; bir madde kamu farkındalığı ve eğitimle ilgilidir ve 12 madde de sözleşmenin izlenmesi, onaylanması ve uygulanması ile ilgilidir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, diğer tüm uluslararası insan hakları anlaşmalarından daha fazla devlet tarafından kabul edilmiştir. Ocak 1996 tarihi itibari ile 187 devlet tarafından imzalanmış ya da onaylanmıştır.

Peki, sözleşmeye göre çocuk nedir?

BM'nin “çocuk”tan kastı, 18 yaş altında olan tüm genç insanlardır; erginlik yaşına daha erken ulaşılan durumlar istisna teşkil eder (bir kişinin yetişkin sayıldığı zaman). Sözleşmenin 1. Maddesi bu bilgiyi vermektedir.

Sözleşme nasıl işler?

Sözleşme ulusal bir yasa olmamasına rağmen; sözleşmenin ilkeleri, sözleşmeyi imzalayan ya da onaylayan devletler tarafından ulusal mevzuatta, politikalarda, programlarda yansıtılmalıdır. Hükümetler, sözleşmenin uygulanmasındaki ilerlemeleri düzenli raporlarla Birleşmiş Milletlere sunmak zorundadır. Raporlama sistemi, genç insanların haklarının gözetilmesi için hükümetler üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Bir BM sözleşmesi yaşamlarımızda herhangi bir fark yaratıyor mu?

Hükümetler sözleşmeyi onaylamakla, 18 yaş altında olan bireylerin kendilerini etkileyen kararlara katılmaları, hayatta kalmaları ve zararlardan korunmaları için haklarını korumayı taahhüt ederler. Madde 4, sözleşmeyi benimseyen hükümetlerin sözleşmeyi uygulamak için “tüm gerekli tedbirleri” almayı taahhüt ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarımız konusunda kararlar alırken, hükümetler ellerindeki imkânlarla göre azami çabayı göstereceklerini kabul ederler. Sözleşmenin ne ifade ettiğini ve ne anlama geldiğini öğrenirsek, bu hakların genç insanlara nasıl davramıldığını belirleyen kurallar olduğunu garanti altına almak için çalışabiliriz.

Çocuk hakları - İnsan hakları sürecinin bir bölümü

Tüm hükümetlerin gerçekleştirmeye amaçladıkları çocuklar için insan hakları ve standartları, tek bir evrensel insan hakları anlaşmasında en kısa ve tümüyle dile getirilmiş olarak yer almaktadır: Çocuk Hakları Sözleşmesi. Bu sözleşme, tarihte evrensel olarak en fazla devlet tarafından kabul edilmiş olan insan hakları aracıdır - bu sözleşme iki ülke hariç tüm ülkeler tarafından onaylanmıştır. Dolayısıyla, bu sözleşme, insan haklarının evrensel olarak uygulanması için çocukları merkeze yerleştirmektedir. Bu aracı onaylayarak, ulusal hükümetler çocuk haklarının korunması ve sağlanması taahhüdünde bulunurlar ve uluslararası topluluğun önünde kendilerini sorumlu kabul ederler.

Çeşitli yasal ve kültürel gelenekler üzerine dayandırılmış olan Çocuk Hakları Sözleşmesi, devri mümkün olmayan evrensel olarak kabul edilmiş standart ve yükümlülüklerdir. Dünya'daki tüm çocukların – ayırım yapmaksızın – temel insan haklarını ayrıntılarıyla açıklamaktadır:

- yaşam hakkı;
- mümkün olan en yüksek düzeyde gelişim hakkı;
- zararlı etkiler, istismar ve suiistimalden korunma hakkı;
- Aile, kültür ve sosyal yaşama tam katılım sağlama hakkı.

Sözleşmede yer alan her bir hak, insan saygınlığına ve her çocuğun uyumlu bir şekilde gelişmesini temel almaktadır. Sözleşme, tıbbi bakım, eğitim ve yasal, kamu ve sosyal hizmetlerin standartlarını oluşturarak çocuk haklarını korumaktadır. Bu standartlar, ilerlemelerin değerlendirilebileceği kriterleri teşkil etmektedir. Sözleşmeye taraf olan tüm devletler, çocukların en üst düzeydeki çıkarları ışığında tüm eylem ve politikaları geliştirmek ve uygulamaktan sorumludur.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, insan haklarının (ekonomik, sosyal ve kültürel hakların yanı sıra vatandaşlık ve siyasi haklar da dâhil olmak üzere) tüm yelpazesini içeren tek yasal olarak bağlayıcı olan uluslararası araçtır. Bu sözleşmenin hükümlerini güçlendirmek amacıyla, biri çocukların silahlı çatışma, diğeri çocukların satışı, çocuk fuhuşu ve pornografisi ile ilgili olmak üzere, iki ihtiyari protokol kabul edilmiştir. Bu iki protokol, sırasıyla 12 Şubat ve 18 Ocak 2002 tarihlerinde yürürlüğe girmiştir.

Modern toplumların gelişimleri bir soruyu daha gündeme getirir: özgürlük hakları, yüksek düzeyde laikleştirme ve bireyselleştirilmiş yaşam tarzını teşvik eden, çoğulcu toplumların gelişimini desteklemektedir. Bu toplumlar, tüm vatandaşlar için bağlayıcı olan temel değerler konusunda uzlaşmayı asgari düzeyde nasıl sürdürebilir?

İnsan hakları ve çocuk hakları, dünyanın yaşanması daha güvenli ve insani bir duruma gelmesinde çok büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda, dünya çapında siyasi, ekonomik ve kültürel sistemleri modernleştirmeye de katkı sağlamıştır. Ancak, bu haklar olduğu gibi kabul edilmekle kalmamalıdır; her nesil geliştirilmelerine katkı sağlamalıdır, yeniden müzakere edilmelidir ve gelecekte insan ve çocuk haklarının gerçekleştirilmesine devam edilmesi için mücadele edilmeye devam edilmesi gerekmektedir.

Çocuk haklarının dayandırıldığı insan hakları, uzun bir gelenekten gelmektedir ve büyük dünya dinleri ve felsefeleri ile paralellik göstermektedir. Modern insan hakları Aydınlanma Çağında bildirilmiştir ve Amerikan ve Fransız devrimlerine esin kaynağı olmuştur. Günümüzde, bunlar modern demokrasilerde yazılı ve yazılı olmayan olan anayasalarda insan hakları yasaları olarak dâhil edilmektedir. İnsan haklarının tarihi boyunca zayıfların güçlülerden korunması amacıyla insan hakları özellikle önem taşımıştır. Çocuk hakları da bu anlamda önem kazanmıştır: reşit olmayan kişiler, yürütme yetkisi karşısında yasal statüsü en güçsüz olan grupların başında gelmektedir.

Devrimsel ve evrimsel açılardan bakıldığında, insan hakları süreci birbirini izleyen nesiller ortaya çıkarmıştır: geleneksel özgürlük hakları, eşitliğin değerine odaklanan sosyal haklar, ve halen tartışmalara konu olan giderek küreselleşen dünyada kalkınma ve birbirine bağımlılık hususları kapsamında ekolojik ve toplumsal haklar ve daha fazla detaylandırılan çocuk hakları.

İnsan hakları ve çocuk haklarını geliştirme ve yaygınlaştırma süreci hala devam etmektedir ve muhtemelen sürekli de devam edecektir: insan hakları ve çocuk haklarının evrensel olduğu iddiası sorgulanmıştır, insan hakları ve çocuk hakları dünya çapında diktatörlükler ve otokratik rejimler tarafından toplumlardan esirgenmektedir, modern toplumun ve teknolojinin dinamik bir şekilde gelişimi yeni soruları ve zorlukları beraberinde getirmektedir. Örneğin, internet çağında haberleşmenin gizliliği nasıl korunabilir?

BM Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları Sözleşmesi gibi belgelerde düzenlenen seküler etik çerçevesi için insan hakları daha fazla önem kazanmıştır. Bu belgeler, dünya topluluğu tarafından evrensel olarak kabul edilme fırsatını taşıyan tek değerler setini temsil etmektedir.

Ancak, bir devlet korunmak için vatandaşlarının temel insan haklarını ve çocuk haklarını ihlal ederek egemenlik haklarını amacı dışında kullanabilir. Demokrasi ve diktatörlükler de dâhil olmak üzere, dünyadaki egemen devletlerin insan ve çocuk haklarını nasıl uyguladığı ve koruduğu açık bir sorudur. Sadece devletlerarasında değil, aynı zamanda ülke içinde de barışı koruyabilmek için BM Sözleşmesinin daha fazla geliştirilmesi gerekmektedir.

Çocuk hakları - Doğal haklar

İnsan hakları evrenseldir. Tüm koşullarda taahhüdü budur. Bu haklar bölünemez, bu haklardan ödün verilemez ve sadece batı dünyasının siyasi geleneğinin duruşuyla sınırlandırılmaz.

İnsan hakları doğal haklardır - devredilemez. Dolayısıyla, hiçbir devlet otoritesinin bu insan haklarını ne verme ne de alma gücü vardır, sadece bu hakları tanıma ve koruma gücü bulunmaktadır. İnsan hakları, devletin bireye hizmet ettiğini ifade eder, bunun aksi doğru değildir. İnsan hakları, bireyin yaşı, cinsiyeti, etnik kökeni, uyuşu, v.b. gibi unsurlara bakılmaksızın her insan için geçerlidir.

Ancak, insan hakları sorumluluk taşır. Örneğin, bireyin özgürlük hakkı, diğer insanların özgürlük haklarıyla dengelenmelidir: benim özgürlük alanım, başkalarının özgürlük hakkını engelleyecek şekilde genişletilemez. Örneğin, ifade özgürlüğü, başkalarına hakaret etme hakkı vermez. Bazı ülkelerde, fabrika ve üretim olanaklarına ilişkin mal edinme özgürlüğü, çalışanların iş güvenliğiyle ilgili yönetim kararlarını denetlemekle yasayla sınırlandırılmıştır. İnsan haklarının dengelenmesi ve kısıtlanmasıyla ilgili sorular siyasi karar alma ve/veya anayasal yargı çerçevesinde çözülmesi gereken konu ve davaların daimi kaynağını teşkil etmektedir. Bu durum aynı zamanda dünya çapında demokrasilerde neden farklı insan hakları "türleri"nin ortaya çıktığını da açıklamaktadır.

Çocuk Hakları Nasıl Oluşturuldu?

1945	<p>İkinci Dünya Savaşından sonra, dünyadaki birçok ulus bir birlik kurdu; BM kuruldu, yani Birleşmiş Milletler kuruldu.</p> <p>Bu uluslar dünyada barış ve özgürlüğü desteklemek istemişlerdir.</p>
10 Aralık 1948	<p>Bu tarihte Birleşmiş Milletler, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesini kabul etmiştir.</p> <p>Tüm dünyadaki insanlar için geçerli olan temel insan hakları, çocukları da kapsıyor olarak kabul edilmekteydi.</p> <p>Ancak, daha sonra çocukların özel olduğu düşünülmüştür ve özel koruma gereksinimleri olduğu kabul edilmiştir.</p>
1950	<p>Çocuk haklarının ilk taslağı hazırlanmıştır. Birleşmiş Milletlere üye devletlerin temsilcileri birkaç yıl boyunca bu taslak üzerinde görüşmüşlerdir.</p>
20 Kasım 1959	<p>Bu tarihte, Birleşmiş Milletler, Çocuk Hakları Bildirgesini kabul etmiştir.</p> <p>Bu Bildirge her devleti bağlamamaktadır, ancak tüm devletlerin geleceğe dönük politikaları için bir tavsiye niteliğinde olması bir avantaj sağlamaktadır.</p>
1979	<p>Tüm dünyada, bu yıl, Uluslararası Çocuk Yılı olarak kutlanmıştır. Her yerde çocuk hakları ele alınmış ve tartışılmıştır. Çocukların yararı için giderek daha fazla kişi bu hakların daha ayrıntılı olarak ele alınmasını ve bundan da önemlisi yasal olarak daha fazla bağlayıcı olmasını istemiştir.</p>
20 Kasım 1989	<p>Bu tarihte, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu oybirliğiyle Çocuk Hakları Anlaşmasını ya da bizim söyleyeceğimiz şekilde Çocuk Hakları Sözleşmesini kabul etmiştir.</p> <p>O tarihten bu yana, neredeyse tüm devletlerin hükümetleri bu çocuk hakları sözleşmesine taraf olmuştur.</p> <p>Taraf olmalarıyla kendi ülkelerinde çocuk hakları hakkında bilgilerin yaygınlaşması, uygulanması ve çocukların korunması için özel çaba gösterilmesi için taahhütte bulunmuşlardır.</p> <p>Ancak buna rağmen, dünyanın birçok yerinde çocuklar hala ciddi boyutlarda adaletsiz uygulamalara maruz kalmaktadır.</p> <p>Tüm dünya çocuklarının haklarından yararlanabilmeleri için her birimizin sorumlulukları vardır ve harekete geçmemiz gerekmektedir.</p>

Çocuk Hakları Bildirgesi (20 Kasım 1959)

Çocuklar için özel haklar ilk olarak, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesinin (1948) 28(2) no'lu maddesindeki “Annelik ve Çocukluk özel bakım ve yardım hakkına sahiptir” maddesi ile ilan edilmiştir.

Bu belge, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun bağlayıcı olmayan kararıdır. 20 Kasım 1989 tarihinde, bu belgenin 30. Yıl dönümünde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesi ile karıştırılmamalıdır.² O belge, 176 devletin “taraf” olduğu bağlayıcı bir anlaşma sözleşmesidir.

1. İlke

Tüm çocuklar, bu bildirmede yer alan haklardan yararlanacaktır. Her çocuk ve ailesi; bu haklardan hiçbir ayırım ya da tanım yapılmadan, din, dil, ırk, renk, cinsiyet, milliyet ya da topluluk, mülkiyet, siyasi ya da farklı fikir, sosyal sınıf ayırımı yapılmaksızın yararlanmalıdır.

2. İlke

Çocuklar özel olarak korunmalı, yasa ve gerekli kurumların yardımı ile fiziksel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve toplumsal olarak sağlıklı normal koşullar altında özgür ve onurunun zedelenmeyecek şekilde yetişmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda çocuğun en yüksek çıkarları gözetilmelidir.

3. İlke

Her çocuğun doğduğu anda bir adı ve bir devletin vatandaşı olma hakkı vardır.

4. İlke

Çocuklar sosyal güvenlikten yararlanmalı, sağlıklı bir biçimde büyümesi için kendisine ve annesine doğum öncesi ve sonrası özel bakım ve korunma sağlanmalıdır. Çocuklara yeterli beslenme, barınma, dinlenme, oyun olanakları ile gerekli tıbbi bakım sağlanmalıdır.

5. İlke

Fiziksel, zihinsel ya da sosyal bakımdan engelli olan çocuğa gerekli tedavi, eğitim ve bakım sağlanmalıdır.

6. İlke

Çocuğun kişiliğini geliştirmesi için anlayış ve sevgiye gereksinimi vardır. Anne ve babasının bakımı ve sorumluluğu altında her durumda bir sevgi ve güvenlik ortamında yetişmelidir. Küçük yaşlarda çocuğu annesinden ayırmamak için bütün olanaklar kullanılmalıdır. Ailesi ve yeterli maddi desteği olmayan çocuklara özel bakım sağlamak toplumun ve kurumların görevidir. Çocuk sayısı fazla olan ailelere devlet yardımı yapılmalıdır.

7. İlke

Genel kültür ve yeteneklerini, bireysel karar verme gücü, ahlaki ve toplumsal sorumluluğu geliştirecek ve topluma yararlı bir üye olmasını sağlayacak eğitim hakkı verilmelidir. Eğitimin ilk aşamaları parasız ve zorunlu olmalıdır.

---

² Aşağıda takip eden belgeye bakınız.

Çocuğun eğitiminden ve rehberliğinden sorumlu olan kişilerin kılavuzu, çocuğun çıkarları olmalıdır; bu konudaki öncelikli sorumluluk öncelikle ebeveynlerindir.

Çocuk, oyun ve dinlence için tam imkânlarla sahip olmalıdır ve bu eğitim amaçları ile aynı maksatlara hizmet etmelidir. Toplum ve kamu yetkilileri, bu hakkın kullanılmasını teşvik için çaba göstermelidir.

8. İlke

Çocuk, her koşulda, koruma ve yardım olanaklarından ilk yararlananlar arasında olacaktır.

9. İlke

Çocuklar her türlü istismar, ihmal ve sömürüye karşı korunmalı ve hiçbir koşulda ticaretin herhangi şekline konu olmamalıdır.

Çocuk uygun bir asgari yaştan önce çalıştırılmayacak, sağlığını ve eğitimini tehlikeye sokacak fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişmesini engelleyecek bir işe girmeye zorlanmayacak ve izin verilmeyecektir.

10. İlke

Çocuk ırk, din ya da başka bir ayrımcılığı teşvik eden uygulamalardan korunacaktır. Anlayış, hoşgörü, insanlar arası dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ortamında enerji ve yeteneklerini diğer insanların hizmetine sunulması gerektiği bilinciyle yetiştirilmelidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

20 Kasım 1989 tarihli, 44/25 sayılı Genel Kurul Kararınca kabul edilerek, imzalanmış, tasdiktenmiş ve işleme alınmıştır.

Madde 49 gereğince, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Gerekçe

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Antlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi yaşam standartlarını sağlama yolundaki kararlılıklarını göz önünde bulundurarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dâhil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle gelişebilmesi amacıyla, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, saygınlık, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24 üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10'uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırladıkça tutarak,

Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi “çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu”nu göz önünde tutularak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Beijing Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silâhlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak,

Dünyanın tüm ülkelerinde, güç koşullar altında yaşayan çocukların olduğu ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinim duyan çocukların bulunduğu bilinci ile,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutarak,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak,

Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanırlar ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemleri alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dâhildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9'uncu Maddenin 1'inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dâhil herhangi bir ülkeyi terk etmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terk etme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.
2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.
2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.
2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:
  - a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,
  - b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.
2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.
3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.
2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlanılamaz

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası

kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29'uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13. ve 18'inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.
2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.
3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.
2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.
3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

- a) Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyararak, kararını verir.
- b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.
- c) Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.
- d) Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.
- e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.
2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.
2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.
3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2. fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dâhil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.
4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon,

eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanı sıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
- f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dâhil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanırlar ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.

2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanı sıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

- a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1'inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.
2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.
2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:
  - a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;
  - b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
  - c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel nitelikte olanlar de dâhil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- (a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanması;
- (b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması sömürülmesini;
- (c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini,

önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

- (a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. Ons ekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.
- (b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.
- (c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.
- (d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.
2. Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silâh altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.
4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suiistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurulurken yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) Bir Taraf Devletin yasasında; veya

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

BÖLÜM II

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.
2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler. (Düzeltilen)
3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.
4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.
5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.
6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.
7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.
8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.
9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.
10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.
11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.
12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

- a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,
- b) Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

b) Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

BÖLÜM III

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.
2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.
2. Bu maddenin 1'inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.
3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.
2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekiinceye izin verilmeyecektir.
3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genl Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

Bana haklarımı anlat!

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin Kanada Gençlik Versiyonu

Sözleşmenin neden gençlere yönelik bir versiyonu olmalı?

Genel Kurul tarafından onaylanan ve dünya devletleri tarafından onaylanan sözleşme teknik bir dille yazılmış olan yasal bir belgedir. Gençlerin haklarını ve sorumluluklarını anlamalarını istiyorsak, sözleşmeyi kendi kelimelerimizle ifade etmeliyiz. Ayrıca, BM sözleşmesinin 42. Maddesinde, gençlerin hakları konusunda bilgilenmeleri hükümetlerinin sorumluluğu olduğu bildirilmektedir. Bir gençlik versiyonu BM sözleşmesinden elbette ki farklıdır ve aktiftir ve sahip olduğumuz haklar konusunda bizi daha bilinçli hale getirecektir.

Haklarımızı konuştuk; ya sorumluluklarımız?

Hak ve sorumluluklar birbirinden ayrılamaz. BM sözleşmesi, hükümetler tarafından gençler için taahhüt edilen haklardan bahseder. Arkadaşlar arasında, aile içinde, okullar, spor takımları veya ülkeler arasında olsun fark etmez, bir ilişkinin iyi olabilmesi için bazı kişilerin bize borçlu, bizimde bazı kişilere borçlu olduğumuzu unutmamalıyız. Bizim başkalarına borçlu olduğumuz şeyler saygı ve hoşgörüdür. Sözleşme ise, hükümetlerin 18 yaşından küçük insanlara borçlu olduğumuz temel şeyler anlatılmaktadır.

Sözleşmede hangi haklar yer almaktadır?

Sözleşme dört ayrı gruba ayrılmaktadır:

- I. “Bir rol oynamak” karar alma dâhil olmak üzere başkaları ile birleşmek, kendimizi özgürce ifade etmek ve farklı kaynaklardan bilgi alma özgürlüğüne sahip olmak demektir.
- II. “Potansiyelimizi gerçekleştirmek” kendimizi en iyi şekilde gerçekleştirmemiz gerektiği anlamına gelmektedir. Bu başlıkta, eğitim, aile, kültür ve kimliğin önemi vurgulanmaktadır.
- III. “İyi yaşamak: Yaşama hakkımız” temel ihtiyaçlarımızı içerir. Buna gıda, barınma, yaşam standardı ve sağlığımız dahildir.
- IV. “Kötülükten uzak olmak” istismar, ihmal, ekonomik suistimal, işkence, kaçırılma, fuhuş gibi genç kişilerin korunması gereken birçok konuyu içerir.

I. Bir Rol Oynamak: Katılım Hakkımız

Madde 3 – Gençlerin en yüksek çıkarları

Bizi ilgilendiren tüm kararlarda, öncelikli olarak bizim için en iyi olan hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca; hükümetlerin bize her koşulda yeterli bakım ve korunma sağlayabilmek için kurumsal standartların sağlanması konusunda sorumlulukları vardır.

Madde 12 – Görüşlerimizin duyulması

Bizi etkileyen kararlarda ve özellikle bizim için önem taşıyan her türlü mahkeme veya idari işlemlerde görüşlerimizin duyulması hakkına sahibiz. Yaşımız büyüdükçe, görüşlerimiz giderek daha da fazla alınmalıdır.

Katıl! Gençlerin katılımı ile ilgili daha fazla bilgi edin.

Madde 13 – Kendimizi ifade etme özgürlüğü

Kendimizi ifade etmek ve basılı materyaller, sanat ya da sözlü olmak üzere, herhangi bir medya aracılığıyla bilgi almak veya göndermek hakkımız vardır. Diğer insanların haklarına ve itibarına saygı gösterecek şekilde kendimizi ifade etme sorumluluğumuz vardır.

Madde 14 – Vicdan ve din özgürlüğü

Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahibiz. Bu haklarımızı kullanmak istediğimizde, Hükümetler ebeveyn ya da vasilerimize gerekli yönlendirmeyi yapma hakkını saygı ile karşılamalıdır.

Madde 15 – Örgütlenme özgürlüğü

Başkaları ile tanışmak, bir örgüte dâhil olmak ya da kendi derneğimizi kurma hakkına sahibiz. Bu hakkımızı kullanırken, başkalarının haklarına, sağlığına ve güvenliğine saygılı davranma sorumluluğumuz vardır.

Madde 16 – Mahremiyetimizi koruma özgürlüğü

Mahremiyetimizin, ailemizin, evimizin ve başkaları ile yazışmalarımızın mahremiyetinin korunması hakkına sahibiz. Ayrıca, itibar ve onurumuza karşı yapılan saldırılara maruz kalmama hakkına sahibiz.

Madde 17 – Medya

Hükümetlerin bize, ulusal ve uluslararası birçok kaynaktan bilgi ve materyalleri bize sağlama sorumluluğunu vardır; özellikle bu bilgiler bizim refahımız ve sağlığımızın desteklenmesini amaçlıyorsa.

II. Potansiyelimizi Gerçekleştirmek: Olduğumuz Kişiyi Geliştirme Hakkı*Madde 5 – Ebeveynlerimize saygı*

Hükümetler, anne-babalarımız, geniş ailemiz ve vasilerimiz bize hak ve sorumluluklarımızı uygularken bize rehberlik ve yön vermelerine saygı göstermelidir.

Madde 7 – Adımız ve uyruğumuz

Doğumuzda, bize bir isim verilmesi ve bir uyruk edinme hakkına sahibiz ve mümkün olduğu her koşulda ebeveynlerimizi tanımak ve onların bakımında olma hakkına sahibiz.

Madde 8 – Kimliğimizin korunması

Adımızı, uyruğumuz ve aile bağlarımızı korumak ve yeniden oluşturma hakkına sahibiz.

Madde 10 – Ailenin birleşmesi

Ailemize kavuşmak için bir ülkeye girmek veya terk etmek gerektiğinde, Hükümetlerin hızlı ve insani koşullarda durumumuzla ilgilenme sorumluluğu vardır. Ayrıca, ebeveynlerimiz başka bir ülkede yaşıyorsa onlarla kişisel ve doğrudan temasta bulunma hakkına sahibiz.

Madde 21 – Evlatlık olmak

Evlatlık edinmenin yasal olduğu ülkelerde, bu uygulama bizim en yüksek çıkarlarımızı gözetmelidir ve yetkili makamlar tarafından denetlenmelidir. Eğer evlatlık edinme iki ülke arasında gerçekleşiyorsa, Hükümetler, standartların bir ülke içinde eşdeğer olmasını sağlama konusunda sorumluluğu vardır.

Madde 23 – Engelli gençler

Eğer engelliysek, bizi bağımsız kılacak ve toplumda tam bir yaşam sürdürebileceğimiz bakım ve eğitim alma hakkına sahibiz.

Madde 28 – Eğitimimiz

Eğitim hakkına sahibiz. Hükümetler, ilköğretimin hepimiz için zorunlu ve parasız olmasını sağlamaktan sorumludur. Orta ve yüksek öğretime eşit erişim hakkına ve okuldaki disiplinin insan onuruna uygun olması hakkına sahibiz. Ayrıca, hükümetler dünya çapında cehaletin ve okumaz-yazmazlığın ortadan kaldırılmasını için uluslararası işbirliğini teşvik edecek, bilim, teknoloji ve çağdaş eğitim yöntemlerine erişim sağlanmasına yardımcı olacaktır.

III. İyi Yaşamak: Yaşama Hakkımız

Madde 6 – Yaşamak ve gelişimimiz

Gençler olarak yaşam hakkına sahibiz. Ayrıca, hükümetler mümkün olan azami ölçüde bizim hayatta kalmamız ve gelişimimizin sağlanmasından sorumludur.

Madde 9 – Ebeveynlerimizden ayrı kalmak

En yüksek çıkarlarımıza tehdit oluşturmadığı sürece, ebeveynlerimizle yaşama ve onlardan ayrılmama hakkına sahibiz. Bir ayrılık söz konusu ise ve bir duruşma ya da dava görülürse, görüş bildirme hakkına sahibiz. Hem anne hem de babamızla temasta kalma hakkına sahibiz. Ayrılık kararı hükümet tarafından verilirse ebeveynlerimin nerede olduğu bilgisini edinme hakkına sahibiz.

Madde 18 – Ebeveyn ve vasilerin sorumlulukları

Yetiştirilmemizdeki sorumluluk ebeveynlerimiz ve vasilerimizdedir ve bu sorumluluk herkesten önce onlara aittir. Hükümet, ebeveynlerimize bizi yetiştirmekte destek sağlar ve çalışan ebeveynler için çocuk bakım hizmetleri temin eder.

Madde 24 – Sağlık ve tıbbi bakım

Mümkün olan en üst düzey sağlık ve tıbbi bakım alma hakkına sahibiz. Hükümetler, çocuk ölüm oranları ile mücadele etme, genç insanlara tıbbi yardım sağlanma, yetersiz beslenme ve hastalıklara karşı mücadele, yeni anne olmuş ve hamile kadınlara yönelik sağlık teminatı, sağlık eğitimini sağlama, koruyucu sağlık hizmetleri geliştirme ve geleneksel zararlı uygulamaların ortadan kaldırılması gibi hususlardan sorumludur.

Madde 25 – Bakım, konumumuzun gözden geçirilmesi

Yetkililer tarafından korunma, bakım veya tedavi altında alınırsak, konumumuzla ilgili düzenli olarak gözden geçirme işlerinin yapılması hakkına sahibiz.

Madde 26 – Sosyal güvenliğimiz

Sosyal sigorta dâhil olmak üzere, sosyal güvenlikten yararlanma hakkına sahibiz. Bu yardımlar kendimizin, ebeveynlerimizin ya da vasilerimizin kaynakları ve koşullarına göre dağıtılacaktır.

Madde 27 – Yaşam standartlarımız

Fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal refahımız için yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkımız vardır. Ebeveynlerimiz veya vasilerimiz yaşam standartlarımızı kabul edilebilir olmasında birincil derecede sorumludur. Bu standardı sağlayamayan ebeveyn veya vasilere hükümetin yardımcı olma sorumluluğu vardır.

Madde 31 – Dinlenme ve eğlenme

Dinlenme ve eğlenme hakkına ve kültürel ve sanatsal etkinliklere özgürce katılma hakkına sahibiz.

Madde 41 – Daha iyi koşulların üstünlüğü

Ulusal ya da uluslararası yasaların standartları bu Sözleşmeden üstünse, daha iyi olan standartları her zaman geçerli olacaktır.

IV. Kötülükten Uzak Olmak: Korunma Hakkımız

Madde 2 – Ayrımcılıktan korunma

Sözleşmenin tüm hakları, istisnasız tüm gençler için geçerlidir. Ayrıca, hükümetler, ailelerimizin durumuna, kökenine, inancına, vb. dayalı ayrımcılık ve cezalardan korunmamızı sağlama sorumluluğunu taşımaktadır.

Madde 11 – Gençlerin kaçırılması veya alıkonması

Hükümetlerin, bir ebeveyn ya da herhangi başka bir kişi tarafından, bir yabancı ülkede bir gencin kaçırılması veya alıkonmasını engelleme sorumluluğu vardır.

Madde 19 – İstismar ve ihmal

Bakımımızdan sorumlu olan herhangi bir kişinin sorumluluğu altındayken, tüm istismar, zihinsel ve fiziksel şiddet, ihmal ve sömürüye karşı korunma hakkına sahibiz. Bu istismarların önlenmesi ve tedavi edilmesine ilişkin bilgileri öğrenme hakkına sahibiz.

Madde 20 – Ailesi olmayan gençler

Bir aile ortamından yoksun isek, bizim özel korunma ve yardım alma hakkımızdan Hükümetimiz sorumludur ve etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğimin korunması koşuluyla, alternatif bir aile veya kurumsal bakım hakkına sahibim.

Madde 22 – Genç mülteciler

Mülteci, bir ülkeyi zulüm nedeniyle terk etmek zorunda kalmış veya mülteci konumuna başvuru gibi bir durum söz konusu ise, hükümetlerden özel koruma ve yardım görme hakkına sahibiz.

Madde 32 – Çocuk işçiliği

Ekonomik sömürüye ve sağlık, eğitim ve gelişimimizi tehdit eden herhangi bir çalışmadan korunma hakkına sahibiz. Hükümetimiz, istihdam için asgari yaş ve çalışma saatleri ve koşulları hakkında kurallar yapmak ve bu kuralların uygulanması için cezai yaptırımlar geliştirmekten sorumludur.

Madde 33 – Narkotiklerden korunma

Yasadışı uyuşturucu kullanımından korunma ve bunların üretim ve dağıtımına dâhil olmaktan korunma hakkına sahibiz.

Madde 34 – Cinsel istismardan korunma

Fuhuş ve pornografi de dâhil olmak üzere, her türlü cinsel sömürü ve istismardan korunma hakkına sahibiz.

Madde 35 – Satış ve kaçakçılıktan korunma

Hükümetler, genç kişilerin satışı, ticareti ve kaçırılması engellemek için ellerinden gelen her şeyi yapmak için sorumluluk taşırlar.

Madde 36 – Tüm diğer istismarlar

Her tür diğer sömürü ve istismarlara karşı korunma hakkına sahibiz.

Madde 37 – Ceza ve tutukluluk

İşkence, kötü muamele ya da cezaya ve yasa dışı tutuklama veya özgürlüğümüze saldırılara karşı korunma hakkına sahibiz. Hükümetimizin, gençlerin idam ve müebbet hapis cezalarına çarptırılmaması konusunda sorumluluğu vardır. Özgürlüğümüz elimizden alındığında insani şartlar ve saygınlık çerçevesinde davranılması, ailelerimiz ile temasta kalabilme ve hukuki yardım alabilme hakkına sahibiz.

Madde 38 – Savaşlar ve silahlı çatışmalar

On beş yaşından küçüksek, savaş ve silahlı çatışmanın doğrudan parçası olmaktan korunma hakkına sahibiz. Silahlı çatışmadan etkilendiysek, hükümetimiz bize özel koruma ve bakım sağlamakla sorumludur.

Madde 39 – Rehabilitasyon bakımı

Silahlı çatışma, işkence, ihmal veya istismara maruz kalmışsak, iyileşmek için uygun bakımı alma hakkına sahibiz.

Madde 40 – Gençler ve adalet

Yasaları ihlal etmekle suçlanırsak, saygılılıkla davranılması, suçumuz kanıtlanana kadar masum sayılma, neyle suçlandığımızın bize iletilmesi, gerekirse bir tercümanın sağlanması, adil olarak yargılanma, mahremiyetimizin korunması ve mahkeme kararını temyiz etme haklarına sahibiz.

Hükümetlerin, gençlerin suç işleme kapasitesinin olmadığı kabul edilecek asgari bir yaşı belirleme sorumluluğu vardır. Ayrıca hükümetler, rehberlik, denetim, gözetim, koruyucu bakım, eğitim veya öğretim programları gibi uygun ve alternatif kurumsal bakım tedbirlerini göz önünde bulundurmalıdır

Katılım Sağlamak

Katılım çeşitli yöntemlerle sağlanabilir:

1. Gündemdeki konular ve liderler hakkında okumak.
2. Gündemdeki konular ve liderler hakkında yazmak.
3. Konuları tartışmak.
4. Belli bir konuya destek olmak için veya bir hükümet eylemine karşı bulunmak için toplumsal çalışmalara katılmak.
5. Siyasi parti veya farklı toplum ya da yerel taban örgütlerine katılım veya bunların oluşturulması.
6. Siyasi ya da toplumsal toplantıları katılmak.
7. Siyasi bir parti, bir çalışma örgütü veya toplumsal bir örgütün liderliğini üstlenmek.
8. Seçimlerde oy kullanmak.
9. Görevde olanların desteklenmesi.
10. Görev için adaylığını koymak ve seçilme halinde hizmet sağlamak.
11. Vergi ödemek.
12. Lobi faaliyetlerine katılmak.
13. Askerlik görevini yerine getirmek.
14. Devlet yetkilileriyle temas kurmak, dava açmak gibi mevcut yasal kanallardan faydalanmak.
15. Eylem, boykot veya grev gibi yöntemlere başvurarak protesto etmek.

Çocuk Haklarına Yönelik İnternet Siteleri

Güncelleme tarihi: Mart 2006

<http://boes.org/justice.html>

BOES.ORG – Çocuk hakları konusunda farklı dillerde bilgi (Çocuk Hakları Sözleşmesi dâhil olmak üzere) sağlayan bağımsız, kar amacı gütmeyen bir kurumdur

<http://www.cccf-fcsge.ca/>

Canadian Child Care Organization (Kanada Çocuk Bakımı Kurumu)

<http://www.cfc-efc.ca>

Child and Family Canada (Kanada Çocuk ve Aile)

<http://www.crin.org/>

Child Rights Information Network (Çocuk Hakları Bilgi Ağı)

<http://www.child-abuse.com/childhouse/>

Children's House (Çocukların Evi)

<http://www.childwatch.uio.no/>

Childwatch International (

<http://www.child-soldiers.org/>

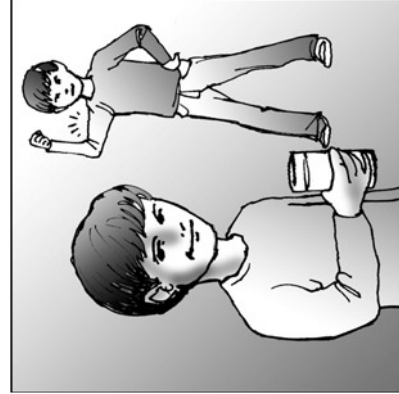
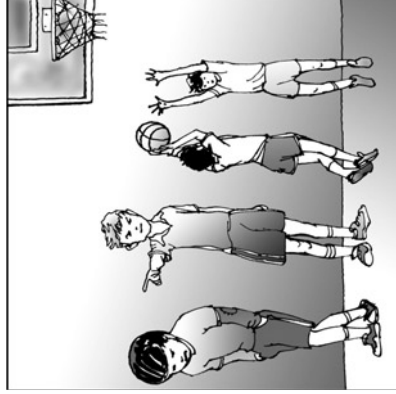
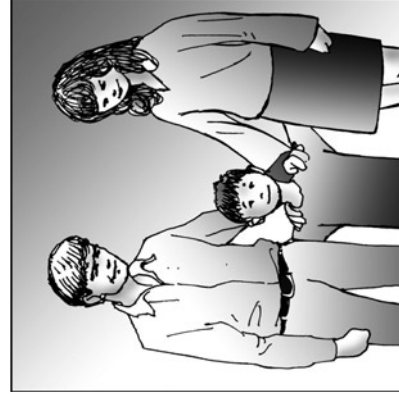
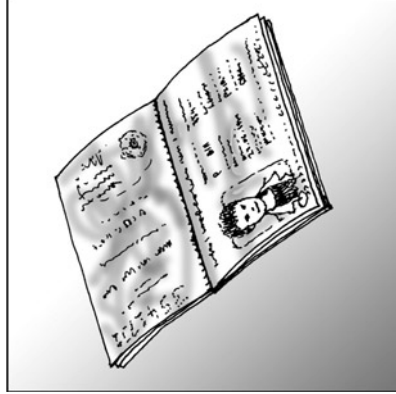
Coalition to Stop the Use of Child Soldiers (Çocuk Askerlerin Kullanımını Durdurmak için Koalisyon)

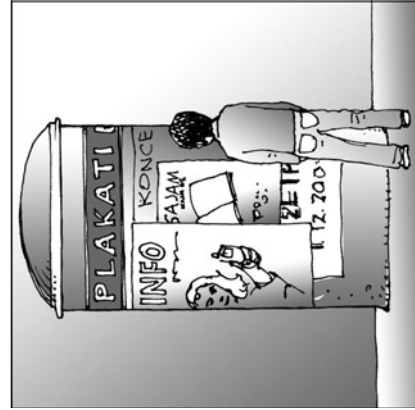
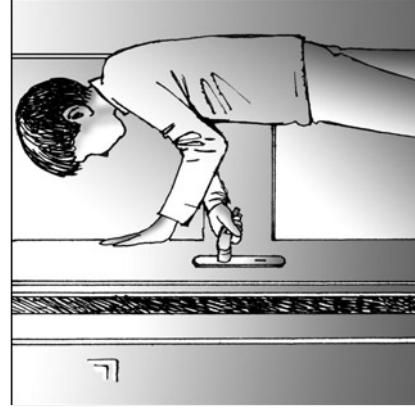
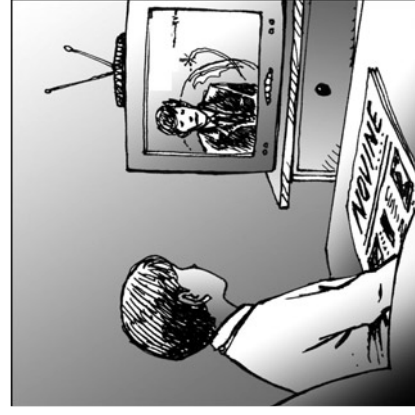
Error! Hyperlink reference not valid.

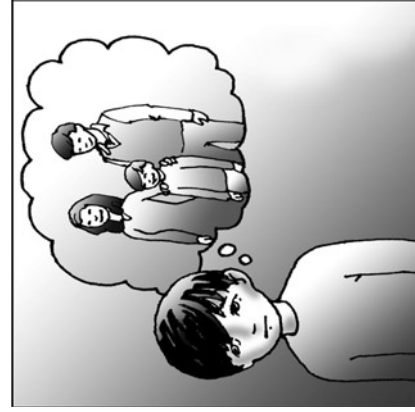
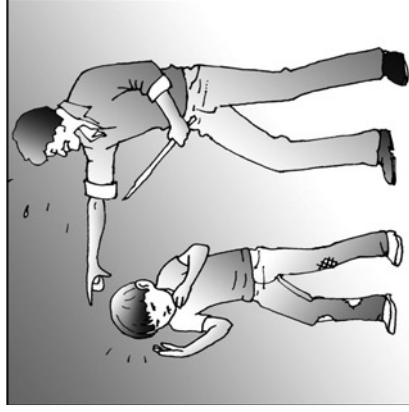
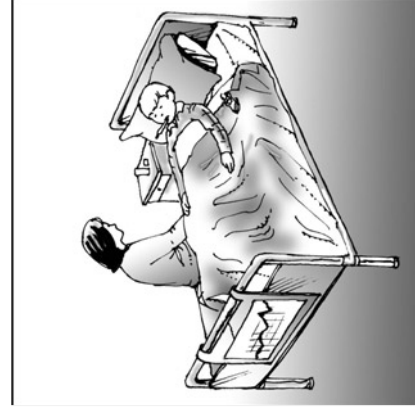
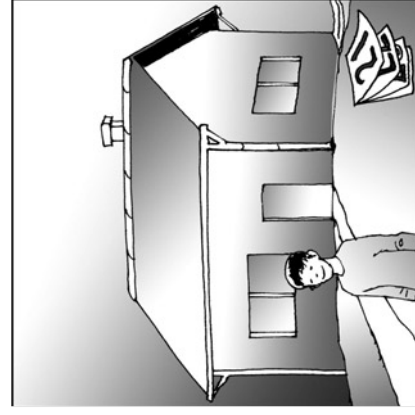
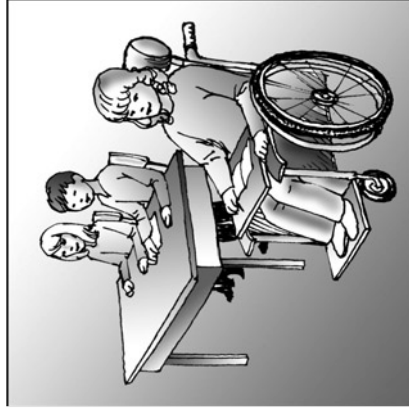
European Court of Human Rights (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi)

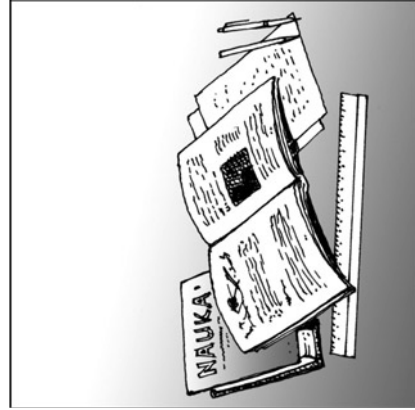
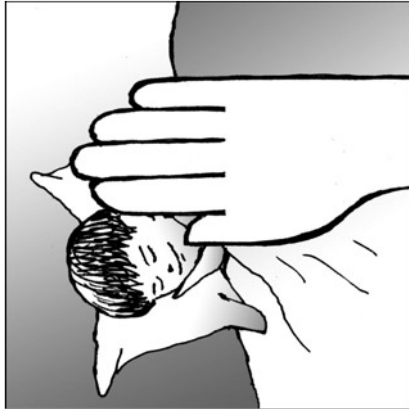
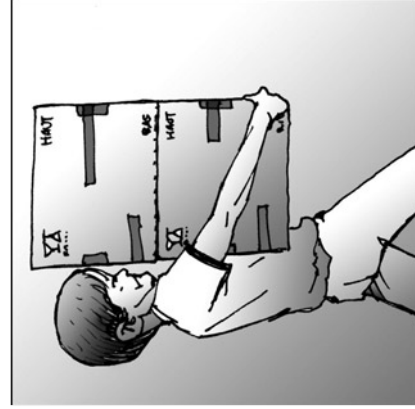
http://www.ilo.org/	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
http://www.unicef-icdc.org/	UNICEF International Child Development Center (UNICEF Uluslararası Çocuk Gelişimi Merkezi)
http://www.unicef.org/voy/	UNICEF Voices of Youth Home Page (UNICEF Gençlerin Sesi Ana sayfası)
http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home	United Nations High Commissioner for Human Rights (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği)
http://www1.umn.edu/humanrts/ links/children.html	University of Minnesota Human Rights Library (Minnesota Üniversitesi, İnsan Hakları Kütüphanesi)
Error! Hyperlink reference not valid.	Human Rights Watch (İnsan Hakları İzleme Örgütü)
Error! Hyperlink reference not valid.	Save the Children (Çocukları Koruma Kuruluşu)
http://www.crin.org	Child Rights Information Network (Çocuk Hakları Bilgi Ağı)
http://www.coe.int/t/dg4/education/DVE	Education for Democratic Citizenship and Human Rights (Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi)

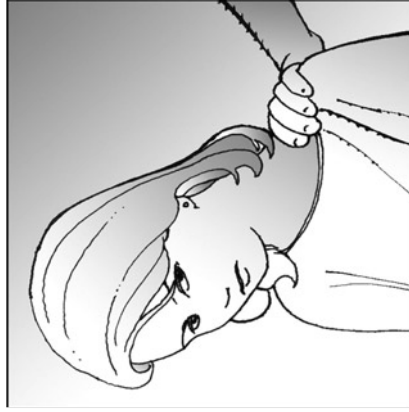
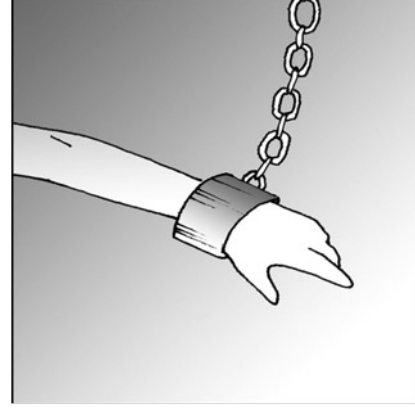
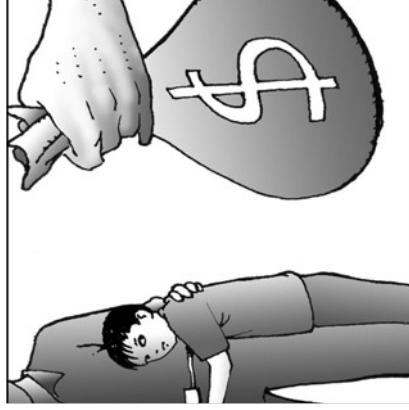
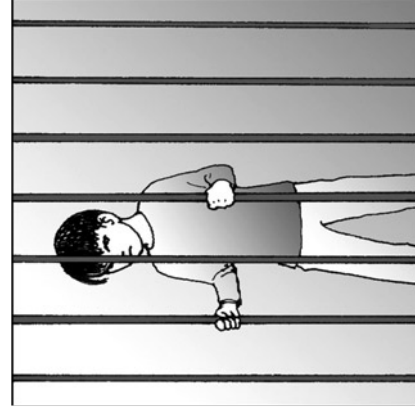
Çocuk Hakları ile ilgili Kartlar

Çocuklar

sahip oldukları hakları bilmelidirler; aynı zamanda bu hakların değerini bilerek nasıl kullanacaklarını da öğrenmelidirler.

Bunu başarabilmeleri için okullar çocuk hakları eğitimi kapsamında geniş yelpazede öğrenim deneyimleri sunmalıdır. Çocuklar, okulda ve günlük yaşamlarında haklarını kullanarak bu hakları anlar ve takdir ederler. Çocukların bunu yapmasını teşvik etmek için öğretmen için zorluk teşkil eden konu demokrasi ve insan hakları ruhuyla yönetilen bir ortam yaratmak olacaktır.

Bu kılavuz, ilköğretim öğrencilerine insan haklarını öğretmeye yönelik araçlar arayan öğretmenler için tasarlanmıştır. Bu kılavuz aşağıdakileri içermektedir:

- Eğitimin ilk dokuz yılı için her biri dört dersten oluşan dokuz kısa proje.
- Ayrıntılar

Bu eser, toplam altı ciltten oluşan bir serinin beşinci cildir. Serinin diğer bölümleri:

DVE/İHE Cilt I: Demokratik Vatandaşlık için Eğitim: Öğretmenler için arka plan materyalleri

DVE/İHE Cilt II: Demokrasi ile büyüme: Alt-ilköğretim için DVE/İHE ders planları

DVE/İHE Cilt III: Demokrasi ile yaşamak: Ortaöğretim için DVE/İHE ders planları

DVE/İHE Cilt IV: Demokraside yer almak: Lise için DVE/İHE ders planları

DVE/İHE Cilt VI: DVE/İHE kapsamında Yeni Fikirler Geliştirmek: Sınıfta kullanılacak modeller ve araçlar

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

www.coe.int

Avrupa Konseyi, 46 Üye Devletten oluşmaktadır ve Avrupa kıtasının neredeyse tümünü kapsamaktadır. Avrupa Konseyi, bireylerin korunması konusunda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer referans metinlere dayalı ortak demokratik ve yasal ilkeler geliştirmeyi araştırmaktadır. Avrupa Konseyi, İkinci Dünya Savaşı'nın sonucunda 1949 yılındaki kuruluşundan bu yana uzlaşmayı simgelemektedir.

ISBN 078 02 871 6089-8

9 789287 160898

€15/US\$23

<http://book.coe.int>
Avrupa Konseyi Yayınları